

КЫРГЫЗ БАНКЫ

**2023-жылдын IV чейреги үчүн
акча-кредит саясаты жөнүндө отчет**

Бишкек
2024-жылдын февраль айы

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк тарабынан чейрек сайын жарыяланып турат. Инфляциянын негизги факторлорун иликтөөлөргө жана болжолдоолорго, ошондой эле тышкы чөйрөдөгү жана Кыргыз Республикасындагы экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнө баа берүүлөргө негизделген акча-кредит саясаты боюнча Улуттук банктын чечимдери жөнүндө кoomчулукка маалымат берүү ушул отчеттун максаты болуп саналат.

Кыргыз Республикасындагы акча-кредит саясаты

Тиешелүү акча-кредит саясатын жүргүзүү аркылуу баа туруктуулугуна жетишүү жана аны колдоого алуу **акча-кредит саясатынын максаты** болуп саналат.

Акча-кредит саясатынын негизги инструменти – Улуттук банктын эсептик чени. Жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатын өркүндөтүү жана натыйжалуулугун арттыруу максатында, 2014-жылы Улуттук банк акча-кредит саясатынын жаңы негизине өткөн, ага ылайык Улуттук банктын эсептик чени акча рыногундагы каражаттар наркынын көрсөткүчү болуп саналат. Акча-кредит саясатынын операциялык багыты катары акча рыногунун кыска мөөнөттүү пайыздык чендери эсептелет. Жаңы негизге өтүү максаты катары банктар аралык кредиттик ресурстар рыногун өнүктүрүүгө жана экономиканын реалдуу секторун колдоого багытталган акча-кредит саясатынын пайыздык каналынын ишинин таасирин күчтүү саналат.

Акча-кредит саясатынын сандык көрсөткүчү – инфляцияны орто мөөнөттүү мезгилде 5-7 пайыз чегинде кармап туруу. Акча-кредит саясатын иштеп чыгуу жана аны ишке ашыруу Акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүү мезгилге каралган негизги багыттарынын алкагында жүзөгө ашырылат.

Улуттук банктын акча-кредит саясаты келечекке багытталган саясат болуп саналат, анткени, акча-кредит саясаты жагында кабыл алынган чечимдердин өлкөнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнө таасири белгилүү бир лаг менен жүргүзүлөт. Акча-кредит саясаты Кыргыз Республикасында жана тышкы чөйрөдө экономикалык жагдайдын өнүгүшү боюнча макулдашылган жана экономикалык жактан негизделген болжолдоолордун натыйжасында алынган, кыска мөөнөттүү жана орто мөөнөттүү мезгилдерге каралган инфляция боюнча болжолдоолордун негизинде иштелип чыгат.

Коммуникациялык саясат Улуттук банктын акча-кредит саясатынын негизги инструменттеринин бири болуп саналат. Калкка маалымат берүү жана тиешелүү инфляциялык күтүүлөрдү калыптандыруу максатында, Улуттук банк тарабынан үзгүлтүксүз негизде пресс-релиздер чыгарылып, акча-кредит саясаты маселелери боюнча пресс-конференциялар өткөрүлүп турат. Улуттук банктын өлкөдөгү күндөлүк жана күтүлүп жаткан макроэкономикалык жагдай боюнча баа берүүсү Акча-кредит саясаты жөнүндө отчетто ар бир чейректин үчүнчү айнын башталышында жарыяланып турат. Улуттук банк Башкармасынын эсептик чен өлчөмү маселеси боюнча отурумдарынын графиги банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.

2023-жылдын IV чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк Башкармасынын 2024-жылдын 26-февралындагы № 2024-П-07/7-1-(ДКП) токтому менен жактырылган.

Мазмуну

1-глава. Тышкы чөйрө	5
1.1. ЕАӘБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалық өнүгүүсү	5
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору	8
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү	11
2.1. Товарлар жана кызмет көрсөтүүлөр рынкеунда суроо-талап жана сунуш	11
2.2. Тышкы сектор	13
3-глава. Акча-кредит саясаты	16
3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу	16
3.2. Финансы рыногунун инструменттери	19
3.3. Монетардык индикаторлордун динамикасы	25
4-глава. Инфляция динамикасы	27
4.1. Керектөө баа индекси	27
4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу	28
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор	31
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор	31
5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо	33
1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр	37
2-тиркеме. Глоссарий.....	38
3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси.....	40

Резюме

Отчеттук чейрек ичинде дүйнөлүк экономика жай арымда өсүшүн уланткан. АКШ жана Кытайды кошо алганда, дүйнөдөгү алдыңыз өлкөлөрдүн экономикасынын өсүш арымынын басандашы өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдөгү тышкы суроо-талапка таасирин тийгизет. Ал эми ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн экономикасында ИДӨнүн алгылыктуу өсүү динамикасы белгиленген. Бүтүндөй алганда, азық-түлүк товарларына дүйнөлүк баалардын төмөндөшүнөн улам, глобалдуу инфляциянын басандашы байкалган.

2023-жылы Кыргыз Республикасында экономикалык өсүш 6,2 пайызды түзгөн. Экономиканын бардык секторлорунда, айрыкча, кызмат көрсөтүү, өнөр жай жана курулуш секторунда өсүш динамика сакталып калган. Эмгек акыларынын жогорулаши, өлкөгө акча которуулардын ағылып киругүү арымынын өсүшү жана керектөө кредиттеринин көбөйүшү эсебинен ички суроо-талап жогорулаган.

2023-жылдын IV чейрегинде соода балансы экспорт жана Кыргыз Республикасына импорттук берүүлөр коломунун кыйла өсүшүнүн таасиринде калыптанган. Натыйжада, өлкөнүн соода балансынын тартыштыгы 2022-жылдын IV чейрегиндеги көрсөткүчке салыштырганда 24,2 пайызга көбөйүү менен 2 034,7 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн. Ал эми тышкы соода жүгүртүү келөмү 32,5 пайызга өскөн жана 4,4 млрд АКШ долларын түзгөн.

Кыргыз Республикасындагы инфляциялык процесстер Улуттук банктын акча-кредит чараларынан улам басандашын уланткан. Жылдык инфляция көрсөткүчү 2023-жылдын декабрь айында 2022-жылдын декабрьндагы 14,7 пайыздан 7,3 пайызга чейин төмөндөгөн. Азық-түлүк товарларына баалардын өсүш арымы басандоо тенденциясын уланткан.

Акча-кредит саясатынын шарттары инфляциянын монетардык факторун чектөөгө багытталган. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери бир аз өсүү менен Улуттук банктын пайыздык чегинин алкагында, Улуттук банктын эсептик ченине жакын өлчөмдө калыптануусун уланткан. Банк системасында, жалпысынан, үстөк ликвиддүүлүк жогору деңгээлде сакталып калган, буга байланыштуу Улуттук банк ачык рынокто операцияларды жигердүү ишке ашырган.

Ички валюта рыногундагы жагдай туруктуу бойдон сакталып калган. Айрым мезгилдерде ички валюта рыногунда чет өлкө валютасына суроо-талап сунуштоо көлөмүнөн ашкандыгы байкалган. Мындай шарттарда, алмашуу курсунун кескин өзгөрүшүн жөнгө салуу максатында, Улуттук банк чет өлкө валютасын сатуу боюнча интервенцияларды жүргүзгөн.

Банк системасынын депозиттер жана кредиттер рыногу жигердүү өнүгүшүн уланткан. Отчеттук мезгилде коммерциялык банктардын кредит портфелинин, негизинен, улуттук валютадагы кредиттер эсебинен кыйла өсүшү белгиленген, ошол эле учурда депозиттик базанын көбөйүшү байкалган.

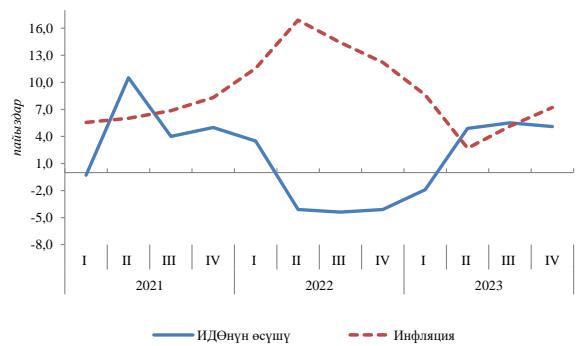
1-глава. Тышкы чөйрө

1.1. ЕАӘБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалық өнүгүүсү

АКШ жана Кытайды кошо алганда, дүйнөдөгү алдыңкы өлкөлөрдүн экономикасынын өсүш арымынын басандашы өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдөгү тышкы суроо-талаптын төмөндөшүн шарттаган. Ал эми ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн экономикасында реалдуу ИДӨнүн алгылыктуу өсүш динамикасы белгиленген.

Россия

1.1.1-график. Россияда ИДӨнүн жана инфляцияның өсүш динамикасы

Булагы: Россия Федерациинын Экономиканы өнүктүрүү министрилүгү, «Блумберг» МА, Росстат

жыйынтыгында дүн жана чекене соода (+7,3 пайыз), иштеп чыгаруу өнөр жайы (+7,0 пайыз) жана курулуш (+7,0 пайыз) секторунун көбүрөөк салымынын эсебинен 3,6 пайызды түзгөн. ИДӨнүн өсүшүнө, негизинен, ички суроо-талаптын көбөйшүү түрткү болгон.

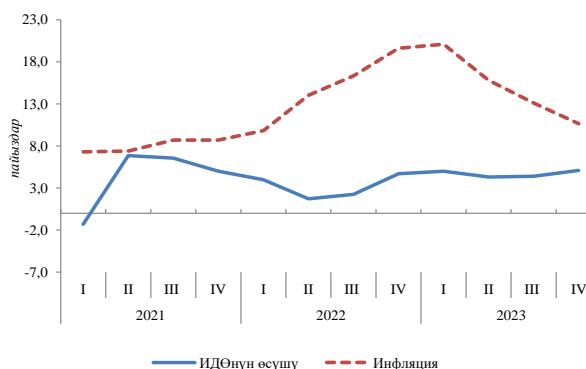
Акча-кредит саясатынын катуулатылышина карабастан, инфляция арымы 2023-жылдын IV чейргинде тездеген. Отчеттук мезгилде инфляция жылдык мааниде 7,2 пайызды түзгөн. Бардык топтор боюнча баалардын өсүш арымынын тездеши белгиленген: азық-түлүк товарларына – 7,1 пайызга, азық-түлүктөн башка товарларга – 5,5 пайызга жана кызмет көрсөтүүлөргө – 9,6 пайызга.

Казакстан

2023-жылы Казакстандын экономикалык өсүшү туруктуу ички суроо-талап, инфраструктуралык долбоорлорду ишке ашыруу жана мунай секторун калыбына келтирүү эсебинен 5,1 пайызды түзгөн. Курулуш, соода жана байланыш тармактарында айкын өндүрүү көлөмүнүн индекстеринин көбүрөөк өсүшү байкалган, ал эми аба-ырайынын жагымсыз шарттарынан улам, өсүмдүк өстүрүүдө өндүрүш көлөмүнүн төмөндөшү эсебинен айыл чарба секторунда 7,7 пайызга кыскаруу белгиленген. Негизги капиталга инвестициялар көлөмү 2023-жылы 13,7 пайызга (2022-жылы 7,9 пайызга өсүш), 39,5 млрд АКШ долларына чейин көбөйгөн.

2023-жылдын IV чейрегинде
Россияда экономикалык
жигердүүлүктүн өсүш арымынын
басандашы байкалган, муну менен катар
эле, 2023-жылдын жыйынтыгы боюнча
катталган айкын маалыматтар
болжолдонгон күтүүлөрдөн жогору
болгон.

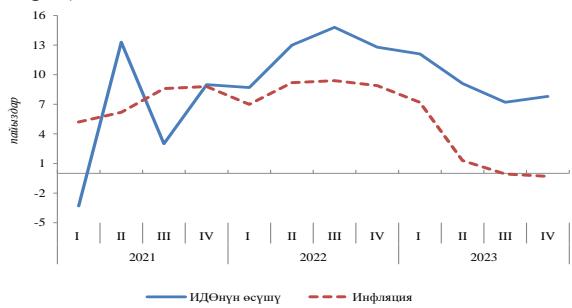
1.1.2-график. Казакстанда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейргине каратай чейрек)

Булагы: Казакстан Республикасынын статистика боюнча агенттиси, «Блумберг» МА, Улуттук банктын эсептоолору

Армения

1.1.3-график. Арменияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейргине каратай чейрек)

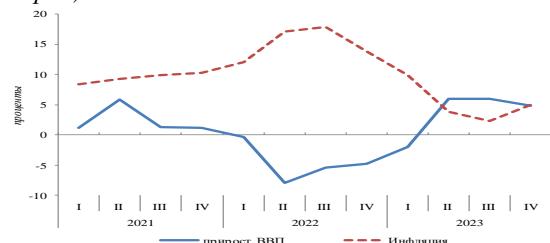
Булагы: Армения Улуттук статистика кызметтери, «Блумберг» МА, Армения Республикасынын Борбордук банкы

тармактарында жогору өсүш арымы белгиленген.

Арменияда отчеттук мезгил ичинде инфляция деңгээлинин туруктуу төмөндөшү байкалышы, 2023-жылдын ақыранда жылдык мааниде 0,6 пайыз деңгээлинде дефляция катталган. Дефляциянын негизги фактору болуп, тамак-аш продуктуларына баалардын жылдык мааниде 4,8 пайызга төмөндөшү саналган (2023- жылдын декабры/2022-жылдын декабры).

Белоруссия

1.1.4-график. Белоруссияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейргине каратай чейрек)

Булагы: Беларусь Республикасынын Улуттук статистика комитети

Инфляция боюнча басандоо тенденциясы байкалган.

2023-жылдын декабрь айында жылдык инфляциянын көрсөткүчү 9,8 пайызды түзгөн. Азык-түлүк товарларына баалар жылдык мааниде 8,5 пайызга, азык-түлүктөн башка товарларга – 9,1 пайызга өскөн, ал эми акы төлөнүүчүү кызматтарга баалар – мурдагы айдагы 12,0 пайыздан 12,4 пайызга чейин жогорулаган. Жылдык инфляциянын деңгээлине тамак-аш продуктуларына жана алкогольсуз суусундуктарга (+3,3 п.п.), турак жай кызматтарына (+1,8 п.п.), кийим-кече жана бут кийимге (+1,1 п.п.) баалардын өсүшү көбүрөөк салым кошкон.

2023-жылдын IV чейргинде Арменияда экономикалык жигердүүлүк жогору деңгээлде сакталыш калган.

2023-жылдын жыйынтыгы боюнча экономикалык жигердүүлүктүн көрсөткүчү жылдык мааниде 9,5 пайызды түзгөн. Айыл чарба секторун кошпогондо, экономиканын дээрлик бардык чөйрөлөрүндө өндүрүш көлөмүнүн өсүшү катталган. Курулуш секторунда өндүрүш көлөмүнүн (+11,5 пайыз) өсүшү, негизинен, турак жай сатып алууга мамлекеттик жөнөлдүрүлүштөрдөн көбөйүшү менен шартталган. Соода (+35,9 пайыз) жана өнөр жай (+20,0 пайыз)

тармактарында жогору өсүш арымы белгиленген.

2023-жылдын IV чейргинде Белоруссияда экономикалык жигердүүлүктүн басандашы байкалган.

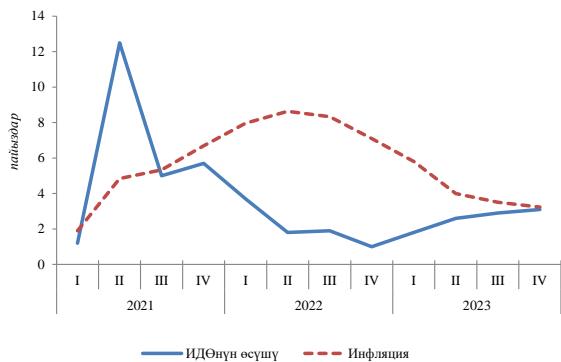
Отчеттук мезгилде реалдуу ИДӨнүн өсүшү мурдагы чейректе катталган 6,0 пайыздан кийин 4,8 пайызды түзгөн. Экономикалык жигердүүлүктүн өсүшүнө, негизинен, ички суроо-талаатын көбөйүшү жана товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн таза экспортунун өсүшү түрткү болгон. Калктын керектөө жагында жигердүүлүгү реалдуу эмгек абынын жана

керектөө кредиттеринин (2023-жылдын IV чейрегинде жылдык мааниде 13,8 пайызга) өсүшү менен шартталган.

Отчеттук мезгилде инфляция белорус рублиниң алсызданышының жана керектөө суроо-талабының түрткү берүүчү таасири күчөшүнүн натыйжасында, 2023-жылдын III чейрегиндеги 2,0 пайызга салыштырмалуу 5,8 пайызга чейин тездеген.

АКШ

1.1.5-график. АКШда ИДӨнүн жана инфляцияның өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: АКШнын Соода министрлиги, АКШнын Эмгек министрлиги, «Блумберг» МА

айында 2023-жылдын сентябрьиндагы 49,0 пунктка салыштырганда 47,4 пунктка чейин төмөндөгөн, ал эми кызмат көрсөтүү чөйрөсүндө (ISM Non-Manufacturing) - 53,6 пункттан 50,6 пунктка чейин төмөндөгөн. АКШда жумушсуздук денгээли 2023-жылдын жыйынтыгы боюнча 3,7 пайызга чейин (жыл башынан бери +0,2 п.п.) өскөн.

АКШ экономикасында инфляциялык процесстер басандашын уланткан. 2023-жылдын декабрында жылдык инфляция 3,4 пайызга чейин (2023-жылдын сентябрь айында – 3,7 пайыз) басандаган. Инфляциянын төмөндөшү турек жайды ижарага алуу жана азық-түлүк бааларының өсүш арымынын басандашы, ошондой эле энергия ресурстарына баалардын төмөндөшү менен шартталган. Тамак-аш продуктуларынын жана энергия продукцияларынын (индекс Core CPI) наркын эске албаганда, чейрек ичинде керектөө бааларының өсүшү жылдык мааниде 4,1 пайыздан 3,9 пайызга чейин төмөндөгөн.

Кытай

2023-жылдын IV чейрегинде Кытай экономикасы мурдагы чейректеги 4,9 пайыздан кийин 5,2 пайызга жогорулаган.

2023-жылды ИДӨнүн өсүш арымы 5,2 пайызды түзгөн, бул өткөн жылды Кытай өкмөтү белгилеген 5 пайыз өлчөмүндөгү максаттуу көрсөткүчтөн жогору.

Ал эми кыймылсыз мүлк рыногунда алты ай катары менен жаңы турек жайларга баалардын төмөндөшү байкалган: 2023-жыл ичинде кыймылсыз мүлк сатуу көлөмү

АКШнын экономикалык жигердүүлүгүнүн көрсөткүчтөрү
2023- жылдын IV чейрегинде мурдагы алты чейрек ичиндеги маанилерден жогору түптөлгөн, ал эми инфляция басандашын уланткан.

АКШнын реалдуу ИДӨсү карапып жаткан мезгилде 2022-жылдын ушул мезгилине (+0,7 пайыз) салыштырганда, керектөө чыгашалары, мамлекеттик чыгашалар жана дүн инвестициялар туруктуу өсүшү эсебинен 3,1 пайызга¹ көбөйүшү белгиленген.

АКШнын өндүрүш секторундагы иш жигердүүлүгүнүн индекси (ISM Manufacturing²) 2023-жылдын декабрь айында 2023-жылдын сентябрьиндагы 49,0 пунктка салыштырганда 47,4 пунктка чейин төмөндөгөн, ал эми кызмат көрсөтүү чөйрөсүндө (ISM Non-Manufacturing) - 53,6 пункттан 50,6 пунктка чейин төмөндөгөн. АКШда жумушсуздук денгээли 2023-жылдын жыйынтыгы боюнча 3,7 пайызга чейин (жыл башынан бери +0,2 п.п.) өскөн.

¹ АКШнын экономикалык анализ бюросунун алдын ала маалыматы боюнча.

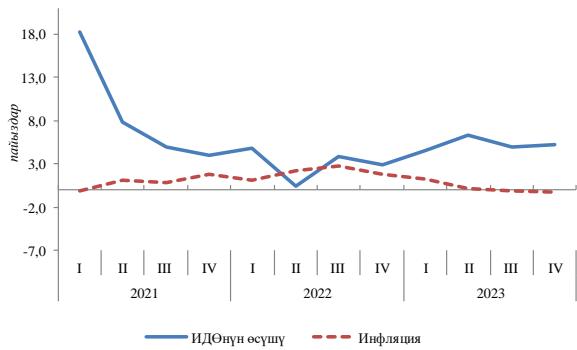
² Сунуштарды башкаруу институтунун (ISM) маалыматы. 50 пункттан жогору индекс мааниси ишкердик жигердүүлүгү күч алгандыгын, төмөн болсо – ал басандагандыгын билдириет. Өндүрүштүк индекс (ISM Manufacturing) – бул 300ден жогору өндүрүштүк фирмаларда сатып алуулар боюнча менеджерлерди сурамжылоого негизделген АКШнын экономикалык жигердүүлүгүнүн ар айлык индикатору. ISM Non-Manufacturing индекси ага АКШнын ИДӨсүнүн 90 пайызга жакыны жана өлкөнүн иштеп жаткан жарандарынын 80 пайызга жакыны туура келген кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсүнүн 62 сегменттен турган компаниялардын маалыматынын негизинде эсептелет.

8,5 пайызга төмөндөгөн, ал эми жаңы курулушту пайдаланууга киргизүү көлөмү 20,4 пайызга азайган.

Кытай экономикасынын өсүшүнө узак убакыт бою түрткү берип келген тышкы сооданын өсүш арымы басаңдашын уланткан. Кытайдын Башкы бажы башкармалыгы жарыялаган ақыркы маалыматтарга ылайык, өлкө экспорту жылдык эсептөөдө 4,6 пайызга, ал эми импорт – 5,5 пайызга кыскарган. 2023-жылы Кытайдын тышкы соодасынын жылдык көлөмү 5,0 пайызга, 5,94 трлн АКШ долларына чейин төмөндөгөн.

1.1.6-график. Кытайда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистикалык бюросу, «Блумберг» МА

баалары, тиешелүүлүгүнө жараша, 6,8 жана 5,5 пайызга жогорулаган.

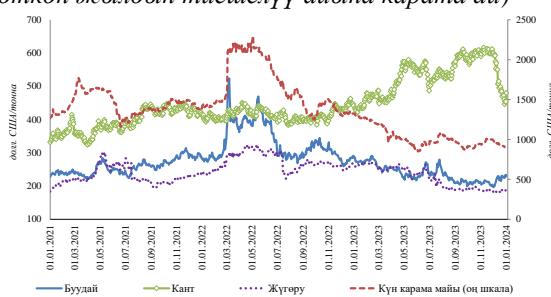
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору

2023-жылдын IV чейрегинин ичинде дүйнөлүк азык-түлүк рыногундагы баалар динамикасынын ар башка багытта болушуна карабастан, бүтүндөй алганда, дүйнөлүк азык-түлүк бааларынын төмөндөшү белгиленген. Дүйнөлүк экономиканын өсүш арымы басаңдашынан улам, мунай баасынын төмөндөө тренди байкалган. Геосаясий тобокелдиктер жана глобалдуу жогору инфляция деңгээли сакталып турғандыгына байланыштуу, 2023-жылы дүйнөлүк рынокто алтынга суроо-талап эң жогорку көрсөткүчтө болгон, бул ага карата баанын өсүшүнө түрткү берген.

Азык-түлүк рыноку

1.2.1-график. Азык-түлүк товарларына баалардын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

murdagыдай эле, өзгөрүлмөлүү болгон. 2023-жылдын ноябрь айында сатып алуу көлөмүнүн көбөйшүү жана негизги өндүрүүчү өлкөлөрдө өндүрүш көлөмүнүн кыскарышы эсебинен баалар жогорулаган, ал эми жыл ақырында сунуштоо көлөмүнүн көбөйшүүнөн улам, өсүмдүк майына дүйнөлүк баалар төмөндөгөн.

Ошондой эле декабрь айында ноябрь айына салыштырмалуу дан эгиндерине баалардын 1,5 пайызга бир аз жогорулаши байкалган, бул логистикада орун алган иш

2023-жылдын IV чейрегинде Кытайда дефляция мурдагы чейректеги 0,1 пайыздан кийин 0,3 пайызды түзгөн. Жылдык орточо инфляция 2023-жылы 0,2 пайызды түзгөн, бул отчеттук жылга карата өкмөттүн болжолдоорунан 2,8 пайызга темөн. Керектөө баа индексине таасирин тийгизүүчү негизги фактор катары чочко этине баалар жылдык эсептөөдө 26,1 пайызга төмөндөгөн. Ошондой эле өндүрүүчүлөрдүн баа индекси да 2,7 пайызга төмөндөгөн, бул отчеттук мезгилде ички суроо-талаптын начарлашын билдирет. Бирок кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсүндөгү инфляция тез арымда өскөн: туризм жана мейманканаларда жашоо баалары, тиешелүүлүгүнө жараша, 6,8 жана 5,5 пайызга жогорулаган.

Негизги азык-түлүк товарларына баалар динамикасы 2023-жылдын IV чейрегинде төмөндөө тренди менен ар башка багытта болгон. Айрым өндүрүүчү өлкөлөрдө импортко суроо-талаптын төмөн болушу, аба-ырайы шарттарынын начарлашы жана дүйнөдөгү геосаясий курч абал дүйнөлүк азык-түлүк рыногунда баалардын багытынын түптөлүшүнө негизги фактор болгон.

Өсүмдүк майларына баалар 2023-жылдын ноябрь айында сатып алуу көлөмүнүн көбөйшүү өндүрүүчү өлкөлөрдө өндүрүш көлөмүнүн кыскарышы эсебинен баалар жогорулаган, ал эми жыл ақырында сунуштоо көлөмүнүн көбөйшүүнөн улам, өсүмдүк майына дүйнөлүк баалар төмөндөгөн.

Үзгүлтүктөрүнө жана Кара дениз регионундагы курч абалга байланыштуу, 2023-жылдын төрт айы ичинде биринчи жолу буудайга экспорттук баалардын жана жүгөргө баалардын өсүшү менен шартталган.

Ноябрь айында күрүчкө баалар туруктуу бойдон калган, бирок буга салыштырмалуу декабрь айында Эль-Ниньо жаратылыш кубулушуна байланыштуу, өндүрүүчү өлкөлөрдө күрүчтүн түшүмү төмөндөшүнөн кооптонуудан улам, ошондой эле Индияда киргизилген экспорттук чектөөлөрдүн натыйжасында, күрүчтүн дүйнөлүк баасы өсүшү белгиленген.

Ал эми канттын баасынын декабрь айында төмөндөшү, негизинен, Бразилиядагы өндүрүш арымына байланыштуу болгон, буга аба-ырайынын ыңгайлуу шарттары өбөлгө түзгөн. Бразилиядан жигердүү экспорттоо жана этанолду сатуудан пайданын төмөндөшү кантка дүйнөлүк баалардын жалпы төмөндөшүнө алыш келген.

1.2.2-график. ФАО азық-түлүк баа индексинин динамикасы

ФАО¹ индекси 2023-жылдын IV чейрегинде төмөндөшүн уланткан. Индекстин төмөндөшү, негизинен, 2023-жылдын декабрында байкалган, бул сүт азыктарына жана дан эгиндерине баа индексинин өсүшүнө салыштырмалуу кантка, өсүмдүк майына жана этке баалардын индексинин кыйла төмөндөшү менен шартталган. Баалардын өзгөрүлүшүнө таасирин тийгизүүчү төмөнкү факторлор сакталып калган: өндүрүүчү өлкөлөрдө аба-ырайынын

шарттарынын өзгөрүлүп туршуу, дүйнөлүк суроо-талап, дүйнөдөгү геосаясий кырдаал, өндүрүш чыгашалары жана логистика.

2023-жылдын IV чейрегинде ФАО азық-түлүк бааларынын индексинин орточо мааниси 2023-жылдын III чейрегине салыштырганда, 2,2 пайызга төмөн түптөлүп, 119,7 пунктту түзгөн, бул көрсөткүч 2022-жылдын ушул чейрегине салыштырганда 10,7 пайызга төмөндөгөн.

Энергия продукциялар рыногу

Brent маркасындагы мунайга орточо баа 2023-жылдын IV чейрегинде өткөн чейрекке салыштырганда 3,6 пайызга төмөндөп, баррелине 82,8 АКШ долларын түзгөн (өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда орточо баа 6,5 пайызга төмөндөгөн). Urals маркасындагы россия мунайы Brent маркасына карата баррелине 10-15 АКШ доллары өлчөмүндө дисконт менен сатылган.

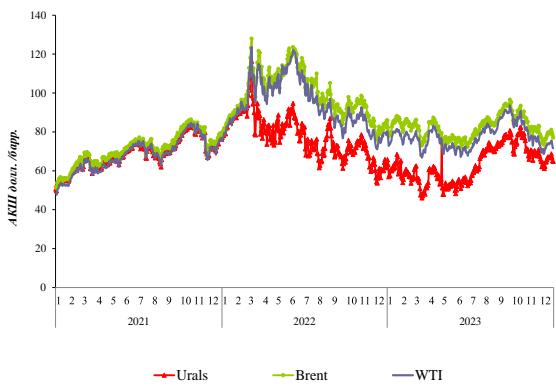
ОПЕК+ өлкөлөрүнүн 2023-жылдын 30-ноябрьндагы отурумунун жыйынтыгы боюнча мунай өндүрүү көлөмүн суткасына 700 мин баррелге кыскарттуу чечими кабыл алынган. 2024-жылдын I чейрегинде Сауд Аравиясы мунай казып алууну суткасына 1 млн баррелге кыскартууну улантуусу, ал эми Россия мунай экспортун жана мунай заттарын суткасына 200 мин баррелге ыктыярдуу түрдө көбөйтө тургандыгы болжолдонууда, бул чогуу алгандада суткасына 500 мин баррелди түзөт.

Жакынкы Чыгышта конфликттин күчөшүнө байланыштуу, ОПЕК өлкөлөрүнөн мунайды берүү көлөмү 2023-жылдын декабрь айында 2022-жылдын ушул эле айына салыштырмалуу 7,0 пайызга төмөндөгөн. Кызыл денизде йемен хуситтеринин коммерциялык кемелерге чабуулунан улам, чийки зат берүү үзгүлтүккө учурашынан

¹ ФАО азық-түлүк бааларынын индекси – негизги беш азық-түлүк товардык топторго (эт, сүт азыктары, дан эгиндери, өсүмдүк майлар жана кант) эл аралык баа динамикасына көз салып турган, орточо алынган көрсөткүч.

кооптонууга байланыштуу, 2023-жылдын IV чейреги ичинде мунай бааларынын өзгөрүлмөлүлүгү сакталып калган.

1.2.3-график. Мунайга баанын динамикасы (АКШ долларында)

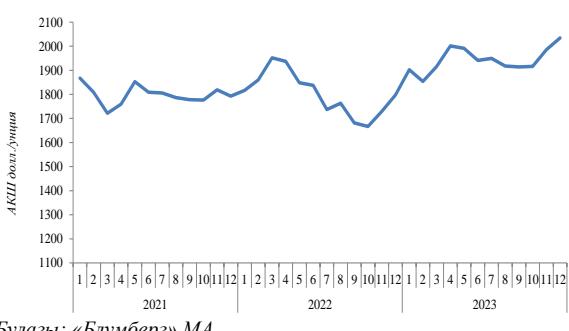
IV чейреги): бензинге баалар 6,4 пайызга төмөндөгөн. Баалардын өсүшү, негизинен, Россияда демпфердик төлөөлөрдү эки эсеге кыскартуу жөнүндө мыйзам кабыл алынгандыгына байланыштуу, россиялык мунайды кайра иштетүү заводунда чыккан баалардын жогорулашы менен шартталган.

Мунайга дүйнөлүк баалар КММ өндүрүүчү өлкөлөрдө экспорттук баалардын түптөлүшүнө олуттуу таасирин тийгизет жана көп эле учурда Кыргыз Республикасы андан КММ импортуун жалпы көлөмүнүн 95 пайызга жакынын импорттогон Россиянын мунай иштетүүчү заводдорунда баалардын түзүлүшүндө чечүүчү ролду ойнот.

2023-жылдын IV чейрегинде Кыргызстанда күйүүчү-майлоочу материалдарга баалардын 4,2 пайызга өсүшү байкалган (2022-жылдын IV чейрегине карата 2023-жылдын

жогорулаган, дизель отунуна 6,9 пайызга менен, мурдагы чейректеги деңгээлде калыптанган. Алтынга жылдык суроо-талап (биржадан тышкаркы рынокту эске албаганда) 4 448 тоннаны түзгөн, бул

1.2.4-график. Алтынга баа динамикасы

Булагы: «Блумберг» MA

2022- жылдагы көрсөткүчтөн 5,0 пайызга төмөн. Ал эми биржадан тышкаркы олуттуу агымдарды жана запастардын агымдарын (398 тонна) эске алганда, 2023-жылы алтынга жалпы суроо-талап буга чейинкиден эң жогору болуу менен 4 899 тоннаны түзгөн. Борбордук банктардын алтынды рекорддук өлчөмдө сатып алыши, ошондой эле зер буюмдарды туруктуу керектөө биржалык рыноктордон олуттуу агылып чыгуу көлөмүн компенсациялаган. Зер буюмдарын жылдык керектөө туруктуу бойdon сакталып, алтынга баалардын жогору болушуна карабастан, 2 093 тонна деңгээлинде түптөлгөн.

Куймаларга жана монеталарга жыл сайын салынуучу инвестициялар бир аз кыскарған (жылдык эсептөөдө -3,0 пайыз). Ал эми биржадан тышкаркы инвестициялар 2023-жылы алтынга баанын жогорулашына таасирин тийгизген.

Алтын казып алуунун жылдык көлөмү өткөн жылга салыштырганда 1,0 пайызга, 3 644 тоннага чейин көбөйгөн, бирок 2018-жылдагы рекорддук көрсөткүчкө жеткен эмес. Бүтүндөй жыл ичинде кайра иштетүү алтынга баанын жогору болушунан улам, 1 237 тоннага чейин көбөйгөн (жылдык мааниде +9,0 пайыз). Натыйжада, жалпы алтынды сунуштоо көлөмү 2022-жылга салыштырганда 3,0 пайызга көбөйгөн.

2023-жылдын жыйынтыгы боюнча алтынга баа 13,1 пайызга жогорулоо менен, бир трой унциясы үчүн 2 063,0 АКШ долларын түзгөн (IV чейректе орточо баа 1 977,3 АКШ доллары деңгээлинде түптөлгөн, бул 2022-жылдын ушул мезгилине салыштырганда 14,2 пайызга жогору).

Отчеттук мезгили ичинде геосаясий тобокелдиктер сакталып турган шартта, алтынга дүйнөлүк баалардын бара-бара жогорулоо тренди байкалган.

Дүйнөлүк рынокто алтынга суроо-талап 2023-жылдын IV чейрегинде, болжол менен, мурдагы чейректеги деңгээлде калыптанган. Алтынга жылдык суроо-талап (биржадан тышкаркы рынокту эске албаганда) 4 448 тоннаны түзгөн, бул

2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү

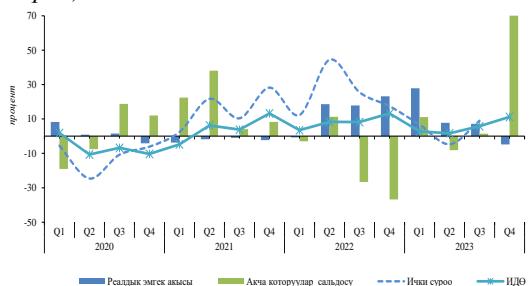
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш

2023-жылдын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасында экономикалык жигердүүлүк көрсөткүчтөрү алгылыктуу бойдон сакталып калган. Буга ички көрктөө суроо-талабынын көбөйүшү негизги фактор болгон, ал эмгек ақыларынын, көрктөө кредиттеринин жана чек ара аркылуу өтүүчү акча которуулардын көбөйүшү менен шартталган.

Экономиканын бюджеттик-салык сектору фискалдык консолидацияны жүргүзүү менен мүнөздөлдү жана ал орто мөөнөттүү мезгилде да улантылат. Отчеттук мезгилде бюджеттик балансты жакшыртууга салыктык администрациялоонун жакшыртуунун натыйжасында бюджеттин чыгымдарына салыштырмалуу кирешелердин өсүшүнүн озгон арымы өбөлгө түздү.

Суроо-талап

2.1.1-график. Ички суроо-талап жана акча которуулар динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

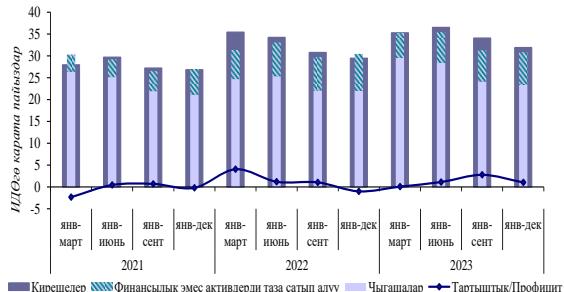
Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети, эсептөөлөр: Улуттук банк

2023-жылдын III чейрегинин¹ алдын ала жыйынтыгы боюнча ички суроо-талаптын өсүшү жылдык мааниде 9,0 пайызды түзгөн.

2023-жылы ички көрктөө суроо-талабынын жогорулаши көрктөө кредиттеринин 68,9 пайызга өсүшү, реалдуу эмгек ақынын 8,6 пайызга көбөйүшү, ошондой эле өлкөгө чек ара аркылуу өтүүчү акча которуулардын таза ағылып кириүүсүнүн 14,5 пайызга өсүшү менен мүнөздөлгөн.

Мамлекеттик финансы сектору

2.1.2-график. Мамлекеттик бюджеттин аткарылышы (өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы

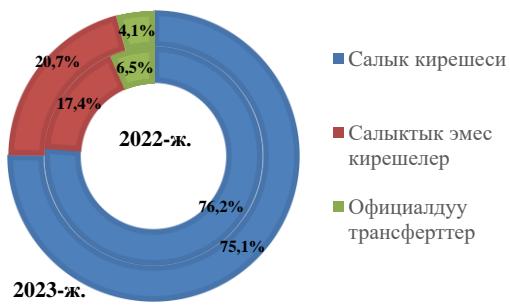
Бирге эле, негизинен, дивидендер боюнча түшүүлөр, мамлекеттик жана муниципалдык

2023-жылдын жыйынтыгы боюнча бюджет ИДӨгө карата 1,0 пайыз профицит менен аткарылган. Бюджеттин калыптанган профицити бюджетке түшүүлөрдүн чыгарашлардан озгон арымда өсүшү менен түшүндүрүлөт. Бюджеттин күндөлүк кирешелери 30,4 пайызга, 391,9 млрд сомго чейин жогорулаган (ИДӨгө карата 31,9 пайыз). Салыктык түшүүлөрдүн жогору болушу экономикалык жигердүүлүк, айрыкча, тышки соода операцияларында жогорулаши жана салык жол-жоболорун фискалдаштыруу боюнча жигердүү иштерге байланыштуу болгон. Муну менен

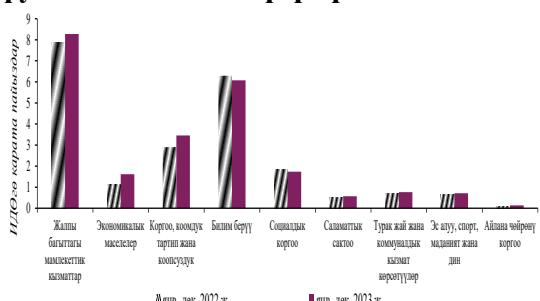
¹ Актуалдуу маалымат жоктугунан, буга чейинки мезгилде катталгандын маалыматтарга шилтеме келтирилген.

ишканалардан түшкөн пайда, ошондой эле акы төлөнүүчү кызматтардан алынган кирешелер эсебинен салыктык эмес кирешелер да кыйла көбөйгөн.

2.1.3-график. Мамлекеттик бюджеттин кирешелеринин түзүмү

2.1.4-график. Мамлекеттик бюджеттин чыгашибаларынын функционалдык түзүмү

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министригинин Борбордук казынашы

Инвестициялар

2.1.5-таблица. Каржылоо булактары боюнча негизги капиталга инвестициялар (млн сом, пайыздар)

Барыны	январь-декабрь			
	2022-ж.		2023-ж.	
	млн. сом	удууш, пайыздар	млн. сом	удууш, пайыздар
Барыны	139 417,5	168 537,4	100,0	100,0
Ички инвестициялар	103 193,0	141 394,9	74,0	83,9
Республиканык бюджет (өзгөчө кырдаалга кеткен каржакраттарды коюп алганда)	11 297,8	23 473,3	8,1	13,9
Жергилиттүү бюджет	3 546,6	5 336,3	2,5	3,2
Инсанын жана уомандар каржакраттары	46 439,6	56 860,5	33,3	33,7
Банктын кредити	846,0	3 285,5	0,6	2,0
Капиталдык каржакраттары (КР резиденттүүн кайыр-садага каржакраттарды коюп алганда)	41 063,0	52 439,3	29,5	31,1
Тышкы инвестициялар	36 224,5	27 142,5	26,0	16,1
Чет олко кредити	19 632,7	13 368,8	14,1	7,9
Тике чет олко инвестициялары	9 403,3	3 525,2	6,7	2,1
Чет олко гранттарды жана гуманитаридалык жардам	7 188,5	10 248,5	5,2	6,1

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

Дүң жана чекене соода жүргүзүү инвестициялар 2,9 эсеге, искуство, оюн-зоок жана эс алуу объекттерине – 2,8 эсеге жана иштеп чыгуу өндүрүшүнүн объекттерине – 2,0 эсеге көбөйгөн. Айыл чарба, токой чарба жана балык чарба объекттеринин курулушуна багытталган инвестициялардын 32,6 пайызга, маалымат жана байланыш объекттерине – 30,4 пайызга, транспорт иши жана жүк сактоо объекттерине – 26,3 пайызга азайышы байкалган.

Мамлекеттик бюджеттин жалпы чыгашибалары 22,0 пайызга, 379,5 млрд сомго чейин (ИДӨгө карата 30,9 пайыз) көбөйгөп, ошол эле учурда пландан төмөн түптөлгөн. Бюджеттин негизги күндөлүк чыгашибалары функционалдык классификациясы боюнча «жалпы багыттагы мамлекеттик кызматтар» (35,4 пайыз), «билим берүү» (26,0 пайыз), «коргонуу, коомдук тартип жана коопсуздук» (14,8 пайыз) ж.б. статьяларына багытталган. Бюджеттин капиталдык чыгашибаларынын көлөмү 92,2 млрд сомду түзгөн (ИДӨгө карата 7,5 пайыз).

Орто мөөнөттүү мезгилде Кыргыз Республикасынын Финансы министрилиги мамлекеттик финансалык каражаттарды тескөөнү жакшыртуу менен бирге фискалдык консолидациялоону улантыши күтүлүүдө. Ошондой эле 2024-жылы республикалык бюджеттин профицити 10,9 млрд сомду (ИДӨгө карата 0,9 пайыз), 2025-жылы – 24,9 млрд сомду (ИДӨгө карата 1,7 пайыз) жана 2026-жылы – 29,5 млрд сомду түзө тургандыгы (ИДӨгө карата 1,7 пайыз) болжолдонууда.

Негизги капиталга инвестицияларды өздөштүрүү деңгээли кыйла жогорулагандыгы байкалган.

Негизги капиталга инвестицияларды өздөштүрүү деңгээли 2022-жылдагы 4,0 пайызга салыштырмалуу 2023-жылы 18,8 пайызды түзгөн.

Мындай жогорулоо ички булактар эсебинен каржылануучу инвестициялардын 34,6 пайызга көбөйшүү менен камсыз болгон. Ал эми тышкы булактар эсебинен инвестициялар көлөмү 26,3 пайызга төмөндөгөн.

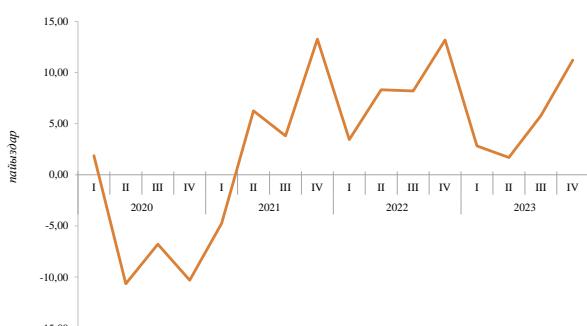
Объекттеринин курулушуна негизги капиталга инвестицияларды өздөштүрүү деңгээли 2022-жылдагы 2,8 эсеге объекттерине – 2,0 эсеге жана иштеп чыгуу өндүрүшүнүн объекттерине – 2,0 эсеге көбөйгөн. Айыл чарба, токой чарба жана балык чарба объекттеринин курулушуна багытталган инвестициялардын 30,4 пайызга, транспорт иши жана жүк сактоо объекттерине – 26,3 пайызга азайышы байкалган.

Сунуш

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин алдын ала маалыматына ылайык, 2023-жылдын жыйынтыгы боюнча ИДӨнүн номиналдык көлөмү 2022-жылга салыштырганда реалдуу мааниде алганда 6,2 пайызга өсүп, 1 228,9 млрд сомду түзгөн (2023-жылы өсүш 9,0 пайызды¹ түзгөн).

2.1.6-график. ИДӨнүн динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

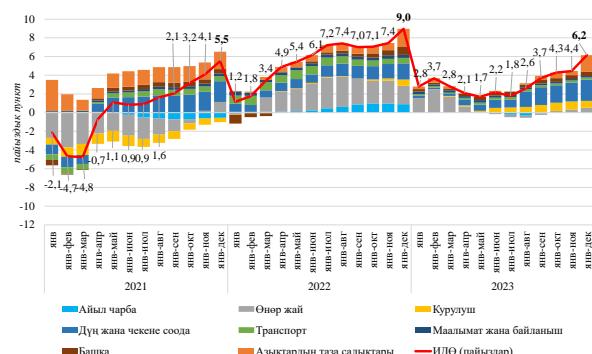

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети, эсептөөлөр: Улуттук банк

Түзүмүндөгү салыштырма салмагы бир аз гана, 50,8 пайыз өлчөмүндө болгон.

2.1.7-график. Негизги тармактардын ИДӨнүн өсүшүнө салымы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети, эсептөөлөр: Улуттук банк

2022- жылдын январь-декабрь айларындагыга караганда 6,2 п.п. төмөн.

2.2. Тышкы сектор²

Күндөлүк операциялар эсебинин тартиштыгы 2023-жылдын IV чейрегинде, негизинен, күндөлүк эсептин башка статьяларынын – кызмат көрсөтүүлөр жана кирешелер балансынын начарлоосу менен бирге соода балансынын терс сальдосу сакталып турушу эсебинен түптөлгөн.

Кызмат көрсөтүүлөр жана куруулуш секторорунда көбүрөөк экономикалык жигердүүлүк байкалган.

2023-жылдын жыйынтыгы боюнча кызмат көрсөтүүлөр секторунда өсүш реалдуу мааниде алганда 6,2 пайызды түзгөн, бул дүң жана чекене жүгүртүү көлөмүнүн көбөйүшү менен шартталган (+15,1 пайыз). Бул сектордун 2023-жыл ичинде ИДӨнүн жалпы өсүшүнө салымы 3,1 п.п. түзгөн. Ал эми кызмат көрсөтүүлөр секторунун ИДӨнүн

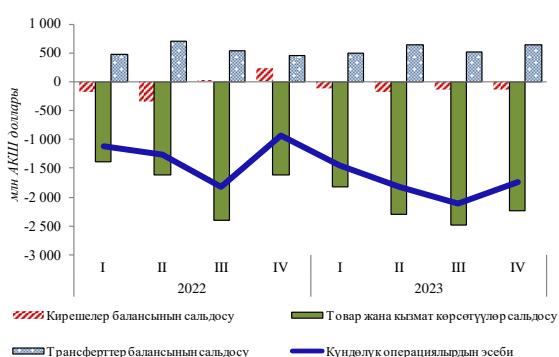
2023-жылдын жыйынтыгы боюнча өсүш арымынын 10,3 пайызга жогорулаши белгиленген, ал эми айыл чарбасы кургакчылыкка байланыштуу 0,6 пайыз чегинде бир аз гана өсүш арымын көрсөткөн. Өнөр жай сектору 2,7 пайызга көбөйүү менен ИДӨнүн жалпы өсүшүнө 0,5 п.п. өлчөмүндө азыраак салым кошкон. Продуктуларга таза салыктар көлөмү 2023-жылы 12,7 пайызга көбөйгөн (жалпы ИДӨнүн өсүшүнө салымы 1,8 п.п. түзгөн), бул көбүнчө салык жыйымдарынын жакшырыши менен шартталган.

ИДӨ дефлятору 13,4 пайыз деңгээлинде он калыптанган, бул

¹ Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин такталган маалыматтары боюнча.

² Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алганда, алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча. Салыштыруу мезгили – өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек.

2.2.1-график. Күндөлүк операциялар

Эскертуу: Алдын ала жана болжолдуу баа берүүлөр боюнча.

долларын түзгөн. Экспорттун түптөлгөн көлөмүнө, негизинен, (монетардык эмес) алтынды берүү таасирин тийгизген. Алтынды эске албагандагы экспорт 37,1 пайызга төмөндөп, 524,6 млн АКШ долларын түзгөн.

Ал эми товарлардын импорту (ФОБ баасында) 3 223,9 млн АКШ долларын түзгөн жана 29,8 пайызга көбөйгөн. Региондо калыптанган соода түзүмү импорттук операциялардын өсүшүнө таасирин улантып жатат. Отчеттук мезгилде импорттун көбөйүшүнө, жецил автоунааларды, ошондой эле жабдуунун тиешелүү тетиктерин берүүлөр негизи салымын кошкон. Ошондой эле каралып жаткан мезгилде энергия продукцияларынын айкын жана нарктык көлөмүнүн өсүшү эсебинен алардын импортуун 24,6 пайызга (2022-жылдын IV чейрегиндеги 206,2 млн АКШ долларына салыштырганда 257,0 млн АКШ доллары) өсүшү байкалган.

Күндөлүк трансфертердин түзүмүндө жеке которуулардын көбөйшү белгиленип, ал эми мамлекеттик сектордун трансфертеринин балансы боюнча кыйла кыскаруу байкалып жатат.

2023-жылдың IV чейрегинде жеке трансфертердин таза ағылып киругүсүнүн алгылыктуу динамикасына (63,7 пайызга өсүш), негизинен, жеке адамдардың чек ара аркылуу өтүүчү акча каражаттары ағылып киругүсүнүн көбөйүшү таасирин тийгизген. Расмий трансфертердин динамикасы толугу менен өнүктүрүү боюнча өнөктөштөрдөн акчалай гранттардын түшүүсү жана эл аралык уюмдарга мүчөлүк төгүмдөрдү чегерүүлөр эсебинен калыптанган.

Отчеттук чейректе кызмат көрсөтүүлөр балансынын тартыштыгы 207,6 млн АКШ долларына чейин (15,5 эсеге) көбөйүшү, ал эми «кирешелер» статьясынын сальдосу баа берүүлөргө ылайык 131,9 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс мааниде түптөлүшү (дээрлик эки эсеге начарлашы) күтүлөт.

Улуттук банктын алдын ала жана болжолдуу баа берүүлөрүнө ылайык, 2023-жылдын IV чейрегинде капитал менен операциялар жана финанссылык операциялар эсеби боюнча 2 178,0 млн АКШ доллары өлчөмүндө капиталдын агылыш кирүүсү күтүлүүдө.

Капитал менен операциялар эсеби 66,2 млн АҚШ доллары өлчөмүндө оң сальдо менен түптөлөт. Ал эми финанссылык эсеп боюнча оң баланс жеке сектордун резидент эмвестер алдындағы милдеттенмелерин көбөйтүү түрүндө башка инвестицияларды көбөйтүү эсебинен 2 111,7 млн АҚШ доллары өлчөмүндө күтүлөт.

Ошентип, 2023-жылдын IV чейрегинин жыйынтыгында Кыргыз Республикасынын төлөм тенденциясы 440,7 млн АКШ доллары өлчөмүндө оң салтада түптөлөт.

Алдын ала жана баа берүү маалыматтар боюнча, күндөлүк эсептин тартыштыгы 2023-жылдын IV чейрегинде 1 737,2 млн АКШ долларын же ИДӨгө¹ карата 51,1 пайызды түзгөн.

Кыргыз Республикасында соода балансынын тартыштыгы отчеттук мезгилде импорттун өсүү тенденциясы улантылган шартта, 2 034,7 млн АКШ долларына чейин көбөйгөн, ошол эле учурда экспорттук берүүлөрдүн олуттуу өсүшү байкалган.

Товарлар экспорту (ФОБ баасында) 40,6 пайызга өскөн жана 1 189,2 АКШ млн

¹ ИДӨге карата катыштын көрсөткүчтөрү акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмөлүү жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген.

Сомдун реалдуу жана номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекстери

2.2.2-таблица. Алмашуу курсу боюнча негизги көрсөткүчтөр

	жыл (ор.)		ай откөн жылдан башталып (айдан ажырылып)	2022-ж. декабрь	2023-ж. декабрь	% бекемделиши
	2021 (ор.) (инвари- декабрь)	2022 (ор.) (инвари- декабрь)				
РЭАК	115,8	122,5	5,8 ↑	123,7	131,3	6,1 ↑
НЭАК	119,6	125,8	5,2 ↑	123,9	122,2	-1,3 ↓
РЭТАК кытай юанына карата	74,4	87,5	17,5 ↑	94,7	99,0	4,5 ↑
НЭТАК кытай юанына карата	51,7	54,3	4,9 ↑	55,9	54,3	-2,8 ↓
РЭТАК еврого карата	96,7	116,6	20,5 ↑	117,8	112,3	-4,7 ↓
НЭТАК еврого карата	60,8	68,8	13,2 ↑	67,7	62,5	-7,7 ↓
РЭТАК япон иенасына карата	119,8	160,1	33,7 ↑	168,8	180,4	6,8 ↑
НЭТАК япон иенасына карата	67,9	81,6	20,2 ↑	83,1	84,9	2,1 ↑
РЭТАК каз. тенгисине карата	133,9	144,5	7,9 ↑	140,9	128,8	-8,6 ↓
НЭТАК каз. тенгисине карата	157,0	170,9	8,9 ↑	171,1	160,6	-6,2 ↓
РЭТАК орус рублине карата	123,2	115,2	-6,5 ↓	112,8	148,2	31,3 ↑
НЭТАК орус рублине карата	131,8	123,3	-6,5 ↓	116,6	153,4	31,5 ↑
РЭТАК түрк лирасына карата	187,0	235,1	25,7 ↑	237,4	230,0	-3,1 ↓
НЭТАК түрк лирасына карата	317,2	601,0	89,5 ↑	668,6	995,2	48,8 ↑
РЭТАК АКШ долларына карата	81,3	86,5	6,4 ↑	88,6	87,8	-0,9 ↓
НЭТАК АКШ долларына карата	54,3	54,6	0,6 ↑	54,0	51,6	-4,6 ↓

Лираасына карата 48,8 пайызга, орус рублине - 31,5 пайызга жана япон иенине - 2,1 пайызга бекемделишинен¹ улам, анын еврого карата 7,7 пайызга, казак теңгесине – 6,2 пайызга, АКШ долларына – 4,6 пайызга жана кытай юанына – 2,8 пайызга нарксызданышы таасирин тийгизген. НЭАКтын төмөндөшүү менен катар эле, соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдөгү орточо инфляцияга байланыштуу, Кыргызстанда² баалардын кыйла жогорулашы реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун (РЭАК) индекси 6,1 пайызга көбөйүшүн шарттаган, ал 2023-жылдын декабрь айынын акырына карата 131,3 өлчөмүндө түптөлгөн.

2023-жылдын башталышынан бери номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун алсызданышы жана реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун бекемделиши байкалган.

Айын маалыматтар боюнча, сомдун номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун (НЭАК) индекси 2023-жылдын башталышынан бери 1,3 пайызга төмөндөп, отчеттук мезгилдин акырына карата 122,2 түзгөн. Индекстин төмөндөшүүнө белгиленген мезгилде сомдун түрк

¹ Сомдун эки тараптуу номиналдуу алмашуу курсунун маалыматтары келтирилген, индексти эсептөө үчүн базалык мезгил катары 2010-жыл колдонулат.

² Кыргыз Республикасында инфляция 2023-жылдын IV чейрегинде 7,3 пайыз деңгээлинде түптөлгөн, ошол эле учурда соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө инфляциянын орточо деңгээли алдын ала эсептөөлөр боюнча (-) 0,2 пайызды түзгөн.

3-глава. Акча-кредит саясаты

Негизги тенденциялар

- Тышкы чөйрөдө белгисиздик жагдайынын дагы эле сакталып турушу, мурдагыдай эле, Кыргыз Республикасында экономикалык абалдын өнүгүшүнө, анын ичинде инфляция динамикасы үчүн алдын ала аныктоочу фактор болуп калган. Кыргыз Республикасынын экономикасында тышкы факторлор менен катар эле, инфляцияга түрткү берүүчү ички факторлор да басымдуулук кылган, алар көбүнчө ички сурооталаптын күчөшү жана тарифтик саясаттын кайра каралышына байланыштуу болгон.
- Улуттук банк 2023-жылы мындай шарттарда инфляция көрсөткүчүн 10 пайыз деңгээлинде кармап турууга багытталган акча-кредит саясатын жүргүзгөн.
- Акча-кредит саясатынын тактикалык чечимдери 2023-жылдын IV чейреги ичинде банк системасында үстөк ликвиддүүлүктүн деңгээли жогору болгон, ички акча жана валюта рынокторун өнүктүрүү тенденциялары орун алган шартта, салык-бюджет чөйрөсүндө фискалдык консолидациялоо боюнча жүргүзүлгөн саясаты эске алуу менен кабыл алынган.
- Бүтүндөй алганда, 2023-жылдын IV чейрегинде ички валюта рыногунда туруктуулук сакталып турган. Айрым мезгилдерде валюта рыногунда чет өлкө валютасына сурооталаптын ага карата сунуштан ашкандыгы байкалган. Улуттук банк алмашуу курсунун кескин өзгөрүлмөлүлүгүн текшилөө максатында, 71,95 млн АКШ долларын сатуу боюнча эки интервенция жана 19,00 млн евро сатуу боюнча бир интервенция жүргүзгөн.
- Улуттук банктын акча-кредит саясаты боюнча көрүлгөн чарапары инфляциянын монетардык факторлорунун күчөшүн чектөө менен банктар аралык акча жана ички валюта рынокторундагы абалдын туруктуулугун сактап калган.

3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу

Пайыздык саясат

Жалпысынан, акча-кредит шарттары 2023-жылдын IV чейреги ичинде салыштырмалуу катуулатылган бойдон сакталып калган, бул Улуттук банктын экономикадагы инфляцияга түрткү берүүчү тобокелдиктер жана калктын жогору инфляциялык күтүүлөрү боюнча жүргүзгөн саясатын билдириет.

Улуттук банктын эсептик чени 2023-жылдын IV чейреги ичинде 13,00 пайыз деңгээлинде сакталып турган. Ал эми акча-кредит саясаты боюнча чечимдер инфляциянын факторлоруна болжолдуу баа берүүлөрдүн жана Кыргыз Республикасынын жана соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасын өнүктүрүү келечегинин негизинде кабыл алынган.

Кабыл алынган монетардык чечимдердин пайыздык чендин чегине таасириң күчтөтүү максатында, эсептик чендин +/-2,0 п.п. өлчөмүндө: «овернайт» депозити боюнча 11,00 пайыз, «овернайт» кредити боюнча – 15,00 пайыз деңгээлинде сакталып калган. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери негизги чендин динамикасы менен жалпы багытта болуп, мурдагыдай эле, Улуттук банк тарабынан белгиленген пайыздык чектин алкагында болгон.

Улуттук банк инфляциянын монетардык түзүүчүсүн чектөө үчүн, банк системасындагы үстөк ликвиддүүлүктүү арылтуу боюнча операцияларды жигердүү жүргүзгөн.

Бүтүндөй алганда, акча-кредит шарттары калктын жигердүү каражат топтоосуна өбөлгө түзгөн, муну менен коммерциялык банктардын ресурстук базасы көбөйүшүн камсыз кылган. Экономиканын реалдуу секторун кредиттөө динамикасы алгылыктуу болгон.

Банк секторундагы ликвиддүүлүктүү жөнгө салуу

Банк системасында ликвиддүүлүк профицитинин жогору деңгээли сакталып калган. Ошол эле учурда 2023-жылдын IV чейрeginин ақыркы декадасында үстөк ликвиддүүлүктүн төмөндөшүнүн кыска мөөнөттүү циклиниң кийин, бул көрсөткүчтүн динамикасы 2023-жылдын декабрь айында жогорку көрсөткүчке жетип, өсүү жагына өзгөргөн. Мурдагы мезгилдерден айырмаланып, өсүш мамлекеттик башкаруу органдарынын да, Улуттук банктын да агымдарынын таасири менен шартталган.

Акча рыногунун катышуучулары бош ресурстарын, мурдагыдай эле, Улуттук банктын арылтуу инструменттерине жигердүү жайгаштырган.

Арылтуу операцияларынын түзүмүндө дагы эле Улуттук банктын ноталары басымдуулук кылган.

2023-жылдын IV чейреги ичинде банк системасындағы үстөк ликвиддүүлүк, негизинен, Улуттук банктын операциялары эсебинен калыптанган.

Отчеттук чейректин жыйынтыгы боюнча мамлекеттик башкаруу органдарынын операциялары, бүтүндөй алганда, коммерциялык банктардын үстөк ликвиддүүлүгүнүн 17,2 млрд сомго өсүшүнө ооздуктоочу таасирин тийгизген. Ошондой эле белгиленген чейрек ичинде (2023-жылдын декабрында) мамлекеттик финансы секторундагы операциялар да бюджеттин чыгаша бөлүгүнүн киреше бөлүгүнөн ашуусу эсебинен үстөк резервдердин өсүшүнө оң салымын кошкон. Натыйжада, 2023-жылдын декабрь айында Улуттук банк тарабынан арылтуу операцияларын жүргүзгөнгө чейин банк системасындағы үстөк ликвиддүүлүктүн орточо бир күндүк деңгээли 71,1 млрд сомго жеткен.

2023-жылдын IV чейрeginин жыйынтыгы боюнча үстөк ликвиддүүлүктүн орточо бир күндүк деңгээли 65,3 млрд сом өлчөмүн түзгөн, бул өткөн чейректеги көрсөткүчтөн 1,5 млрд сомго (2022-жылдын IV чейрeginde – 48,0 млрд сом) төмөн.

Үстөк ликвиддүүлүктүн концентрациясы, мурдагыдай эле акча рыногунун негизги катышуучуларында сакталып калган.

Улуттук банк инфляциянын монетардык түзүүчүсүн чектөө максатында, үстөк резервдерден арылтуу операцияларын туруктуу негизде жүргүзүп турган. 2023-жылдын IV чейрeginин жыйынтыгы боюнча арылтуу операцияларынын орточо бир күндүк көлөмү өткөн чейректеги 67,1 млрд сомдан 65,4 млрд сомго чейин кыскарған (2022-жылдын IV чейрeginde – 47,7 млрд сом). Муну менен бирге эле, ликвиддүүлүк кыска мөөнөттүү болгондугуна байланыштуу, коммерциялык банктар бош ресурстарын Улуттук банктын кыйла кыска мөөнөттүү инструменттерине жайгаштырууну туура көрүшкөн.

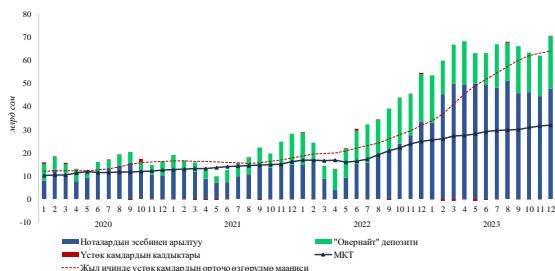
Акча рыногунун катышуучулары, мурдагыдай эле, Улуттук банктын ноталарына артыкчылык беришкен, бирок айрым мезгилдерде банктардын бош ресурстарынын «овернайт» депозиттерине өтүүсү байкалган. Ошентип, арылтуу операцияларынын түзүмүндө Улуттук банктын ноталарынын басымдуулук кылышына карабастан, «овернайт» депозиттеринин үлүшү көбөйгөн, бул банктардын үстөк резервдеринин мөөнөтү бир аз кыскарышын түшүндүрөт. Бүтүндөй алганда, банк системасындағы үстөк ликвиддүүлүк Улуттук банктын төмөнкү инструменттеринин эсебинен арылтылган:

- ачык рыноктогу операциялар – Улуттук банктын ноталарын чыгаруу, отчеттук чейректе алардын орточо бир күндүк көлөмү 2023-жылдын өткөн чейрeginde 48,4 млрд сомдан 46,3 млрд сомго чейин бир аз кыскарған (2022-жылдын IV чейрeginde – 28,5 млрд сом). Отчеттук чейректе бул операциялардын арылтуу операцияларынын жалпы түзүмүндөгү салыштырма салмагы өткөн чейректеги 72,2 пайыздан 70,8 пайызга чейин төмөндөгөн (2022-жылдын IV чейрeginde – 59,7 пайыз);

- коммерциялык банктардын бош ресурстарын Улуттук банктагы “овернайт” депозиттерине жайгаштыруу, орточо бир күндүк көлөмү 2023-жылдын III чейрeginde 18,6 млрд сомдан отчеттук чейрек ичинде 19,1 млрд сомго чейин (2022-жылдын

IV чейрегинде – 19,3 млрд сом) өскөн. Арылтуу операцияларынын жалпы түзүмүндө ушул операциялардын салыштырма салмагы отчеттук чейректе өткөн чейректеги 27,8 пайыздан 29,2 пайызга чейин көбөйгөн (2022-жылдын IV чейрегинде – 40,3 пайыз).

3.1.1-график. Коммерциялык банктардын үстөк резервдери

Кыска мөөнөттүү сом ликвиддүүлүгүнүн убакыт боюнча ажырымынын ордун жабуу максатында, анын ичинде Улуттук банктын милдеттүү камдык талаптарын сактоонун алдын ала чаралары катары, 2023-жылдын IV чейрегинде банк сектору «овернайт» кредиттеринин алкагында Улуттук банктын кредиттик ресурстарын тарткан. Отчеттук мезгил ичинде акча-кредит саясатынын бул инструментине суроо-талап 2023- жылдын октябрь айында гана байкалып, дүн көлөмү 501,5 млн сомду түзгөн (2023- жылдын III чейрегинде – 45,5 млн сом, 2022-жылдын IV чейрегинде – 16,7 млрд сом.

2023-жылдын октябрь айынан тартып, банктар үчүн чет өлкө валютасындагы (ЕАЭБ жана КЭР валюталарын кошпогондо) милдеттенимелер боюнча милдеттүү камдык талаптардын 15,00 пайыз (+100 б.п.) деңгээлинде жаңы ченеми күчүнө кирген, ал Улуттук банктарынын экономиканы доллардан арылттуу чараларынын алкагында кабыл алынган.

3.1.2-график. МБКны эске алуу менен арылтуу түзүмү

2023-жылдын IV чейрегиндеги акча-кредит саясатынын чаралары

Улуттук банктын негизги чен өлчөмү жана пайыздык чектин чени боюнча чечимдери кабыл алынган.	Улуттук банк Башкармасы эсептик чен өлчөмү жөнүндө маселени эки жолу – 2023-жылдын 30-октябрьинда жана 27- ноябрьинда карап чыккан. Эки отурумдун жыйынтыгында эсептик чен өлчөмүн 13,00 пайыз деңгээлинде өзгөртүүсүз сактап туруу жөнүндө чечим кабыл алынган.
Чет өлкө валютасындағы (армян драмында, белорус рублиnde, казак тенгесинде, кытай Жэнъминьби юаында, орус рублиnde милдеттенмелерди кошпогондо) милдеттенмелер боюнча милдеттүү камдардын өлчөмүн жогорулатуу жөнүндө чечим кабыл алынды.	Пайыздык чектин чени да өзгөртүүсүз калтырылган: «овернайт» депозиттери боюнча чен – 11,00 пайызды, «овернайт» кредиттери боюнча чен – 15,00 пайыз.

	<p>милдеттүү камдык талаптардын өлчөмү 14,00 пайыздан 15,00 пайызга чейин жогорулатылган.</p> <p>Ал эми улуттук валютадагы, ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн валютасындагы жана кытай юанындагы милдеттенмелер боюнча милдеттүү камдардын өлчөмү 4,00 пайыз деңгээлинде сакталып калган. Кардарлардын ээси көрсөтүлбөгөн металл эсептери боюнча банктардын милдеттенмелери боюнча милдеттүү камдардын өлчөмү мурдагы бойдон – нөл деңгээлинде калтырылган.</p>
--	--

Акча-кредит саясатында көрүлгөн чаралар Кыргыз Республикасындагы инфляциялык процесстерди ооздуктоого жана ички валюта рыногунда туруктуулукту сактоого мүмкүндүк берген жана инфляция көрсөткүчүнүн төмөндөө тенденциясын шарттаган. Жылдык инфляция 2022-жылдын декабрындагы 14,7 пайыздан төмөндөө менен, 2023-жылдын декабрында 7,3 пайызды түзгөн.

Каралып жаткан мезгилде жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатынын маанилүү бөлүгү болуп коммуникациялык саясат саналған. Улуттук банк жигердүү маалымат саясатын жүргүзүү менен калктын жана экономика субъекттеринин рационалдык инфляциялык күтүүлөрүн калыптандырууга умтулган.

3.2. Финансы рыногунун инструменттери

Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендеринин динамикасы

Бүтүндөй алганда, акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери жогорулоо динамикасын көрсөтүү менен банк секторунда ликвидтүүлүк профицитинин таасиринде калыптантган. Ал эми чендер Улуттук банк тарабынан белгиленген пайыздык чектин алкагында негизги ченге жакын өзгөрүлүп турган.

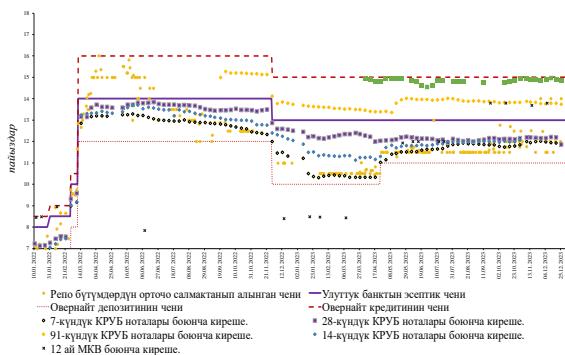
2023-жылдын IV чейрегинде акча рыногунда орточо алынган кирешелүүлүк мурдагы мезгилдеги көрсөткүчтөн жогору түптөлгөн, бул акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери менен Улуттук банктын эсептик ченинин ортосундагы спреддин орточо мааниси бир аз төмөндөшүнө алып келген. Негизинен, МКВ ортосундагы спредди кошпогондо, спред эсептик чен менен «овернайт» депозиттери боюнча чендин ортосундагы кирешелүүлүктөрдүн концентрациясынан улам, терс мааниде түптөлүшүн уланткан.

Нotalар рыногундагы орточо спред 0,03 п.л. кыскарып, (-)0,85 пайызды түзгөн. Чейрек ичинде ноталардын орточо алынган кирешелүүлүгү октябрь айындагы 12,10 пайыздан декабрь айында 12,12 пайызга чейин жогорулаган (ноябрь айында Улуттук банктын ноталарынын орточо алынган кирешелүүлүгү 12,23 пайызды түзгөн).

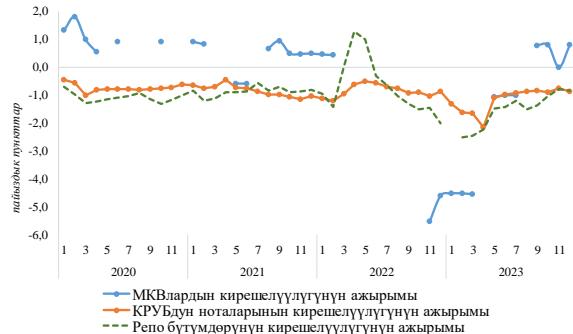
2023-жылдын октябрынан декабрь айына чейин банктар аралык кредит рыногунда репо шарттарында суроо-талаптын төмөндөшү байкалган, бул пайыздык чендердин көбөйшүшүнө таасирин тийгизген. Натыйжада, репо-операциялары аркылуу кредит алышуу рынке орточо спред 0,47 п.л., (-)0,89 пайызга чейин кыскарган. Отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча орточо алынган чен 12,08 пайыз өлчөмүндө катталган.

Кыска мөөнөттүү МБК рыногунун сегментинде (жүгүртүү мөөнөтү 12 ай болгон МКВ) 2023-жылдын IV чейрегинин жыйынтыгында орточо спред 0,77 пайызды түзүү менен 0,87 п.л. көбөйгөн. Жыйынтыгында, МКВ боюнча орточо алынган чен 2022-жылдын башынан тартып биринчи жолу Улуттук банктын эсептик ченинен жогору түптөлүп, 13,8 пайызды түзгөн (2023- жылдын III чейрегинде бул көрсөткүч 12,23 пайызды түзгөн).

3.2.1-график. Улуттук банктын пайыздык саясаты

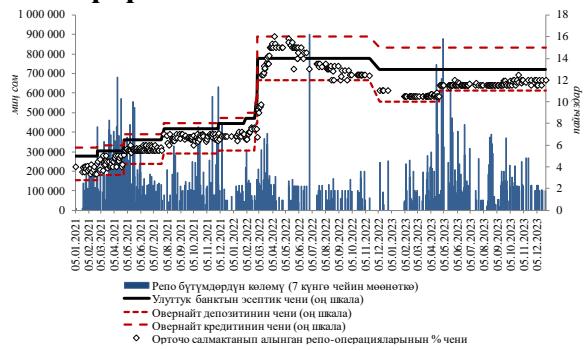
3.2.2-график. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери менен негизги чен ортосундагы спред

Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногу

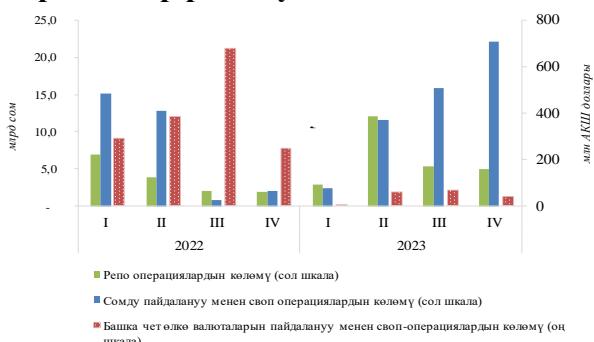
Отчеттук чейрек ичинде банктар аралык рынокто репо жана своп-операциялар сегменттеринде (көбүнчө улуттук валютаны пайдалануу менен) жигердүүлүк белгиленген, ал эми улуттук жана чет өлкө валюталарында стандарттуу кредиттерди берүү боюнча бүтүмдөр ишке ашырылган эмес.

3.2.3-график. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда чендердин жана репо бүтүмдөрүнүн көлөмүнүн динамикасы

белгиленген (2023-жылдын июль-сентябрь +0,5). Карыздардын орточо алынган мөөнөтү 5 күнгө көбөйгөн (+1 күн). Бүтүмдөр Улуттук банктын ноталарын жана МКО күрөөгө коюу менен ишке ашырылган.

3.2.4-график. Репо-бүтүмдөр жана своп-операциялар рыногу

улуттук валютаны пайдалануу менен (ички валюта рыногундагыдай эле, резидент эмес банктар менен дагы) ишке ашырылган своп-операциялардын көлөмү (2023-жылдын III чейрегине салыштырганда) 38,6 пайызга, 22,1 млрд сомго чейин көбөйгөн.

Рыноктун катышуучуларынын IV чейректеги жигердүүлүгү бүтүмдөр көлөмүнүн ай сайын азаюу тенденциясы менен мурдагы чейректин денгээлинде эле сакталып калган.

2023-жылдын октябрь-декабрь айларындағы бүтүмдөр көлөмү өткөн чейрекке салыштырмалуу 5,4 пайызга азайып, 5,0 млрд сомду түзгөн (III чейректе – 5,3 млрд сом), ал эми бүтүмдөрдүн айлык көлөмү 2022-жылдын ушул эле мезгилиндеги айлык маанилерден жогору болгон. Орточо алынган чен 12,1 пайызга өсүшү

айларындағы көрсөткүчкө салыштырганда +0,5). Карыздардын орточо алынган мөөнөтү 5 күнгө көбөйгөн (+1 күн). Бүтүмдөр Улуттук банктын ноталарын жана МКО күрөөгө коюу менен ишке ашырылган.

2023-жылдын IV чейрегинде банк секторунун катышуучуларынын акча рыногунун репо шарттарындағы сегментине караганда, своп шарттарындағы рынокто кыйла жигердүүлүгү байкалган. Ал эми своп-операцияларынын түзүмүндө улуттук валютаны пайдалануу менен ишке ашырылган бүтүмдөр басымдуулук кылган.

Отчеттук чейрек ичинде коммерциялык банктар тарабынан

улуттук валютаны пайдалануу менен (ички валюта рыногундагыдай эле, резидент эмес банктар менен дагы) ишке ашырылган своп-операциялардын көлөмү (2023-жылдын III чейрегине салыштырганда) 38,6 пайызга, 22,1 млрд сомго чейин көбөйгөн.

Ал эми чет өлкө валютасын колдонуу менен (улуттук валютаны колдонбостон) ишке ашырылган операциялардын көлөмү мурдагы мезгилге салыштырганда 39,2 пайызга кыскарып, 40,4 млн АКШ долларын түзгөн.

Улуттук банктын ноталар рыногу

Банк системасында үстөк ликвиддүүлүктүн жогору деңгээли, мурдагыдай эле, Улуттук банктын ноталар рыногунун катышуучуларынын ишине таасирин тийгизген негизги фактор болгон. Үстөк ликвиддүүлүк кыска мөөнөттүү болгондугуна байланыштуу, коммерциялык банктар бош ресурстарын Улуттук банктын кыска мөөнөттүү ноталарына жайгаштырууну туура көрүшкөн.

Бүтүндөй алганда, 2023-жылдын IV чейрегинде Улуттук банктын ноталарын жайгаштыруу көлөмү өткөн чейрекке салыштырганда 2,9 млрд сомго (-1,5 пайыз), 193,9 млрд сомго чейин кыскарган. Ошол эле учурда рыноктун катышуучулары инвестициялык суроо-талапты 223,5 млрд сомго чейин (+2,3 пайыз же 5,1 млрд сом) көбөйтүшү белгиленген.

Жүгүрттүү мөөнөтү боюнча алып караганда, ноталардын кирешелүүлүгү бир аз өзгөргөн: 7 күндүк ноталар боюнча 11,91 пайызга (+0,09 п.п.), 182 күндүк ноталар боюнча -14,87 пайызга (+0,07 п.п.) жана 28 күндүк ноталар боюнча 12,13 пайызга (+0,05 п.п.), ошондой эле 14 күндүк күндүк ноталар боюнча – 12,01 пайызга (+0,03 п.п.) чейин көбөйгөн. Ал эми 91 күндүк ноталар боюнча кирешелүүлүк 0,12 пайыздык пунктка, 13,81 пайызга чейин төмөндөгөн. Жалпысынан, отчеттук чейректе ноталардын орточо алынган кирешелүүлүгү 0,02 пайыздык пунктка, 12,15 пайызга чейин жогорулаган.

Байкоого алынган мезгилде үстөк ликвиддүүлүк кыска мөөнөттүү (бир жылга чейин) болгондуктан, жүгүрттүү мөөнөтү 7 жана 28 күндүк ноталарга көбүрөөк артыкчылык берилген (жалпы үлүшү 83,4 пайызды; чейрек ичинде – +24,86 п.п. түзгөн). Ошол эле учурда 14 жана 91 күндүк ноталардын үлүшү, тиешелүүлүгүнө жараша, 19,94 пайыздык пунктка (11,4 пайызга чейин) жана 1,96 пайыздык пунктка (4,2 пайызга чейин) төмөндөшү белгиленген. Ал эми 182 күндүк ноталар боюнча абал өзгөргөн эмес: бул кагаздарга рыноктогу суроо-талаптын жалпы көлөмүнүн 1,0 пайызга жакыны туура келген.

Банк системасында ликвиддүүлүкту натыйжалуу жөнгө салуу чарапаларын ишке ашыруу алкагында, 2023-жылдын IV чейрегинин экинчи жарымында Улуттук банк тарабынан рыноктун катышуучуларына жүгүрттүү мөөнөтү 14 күндүк ноталар сунушталган эмес.

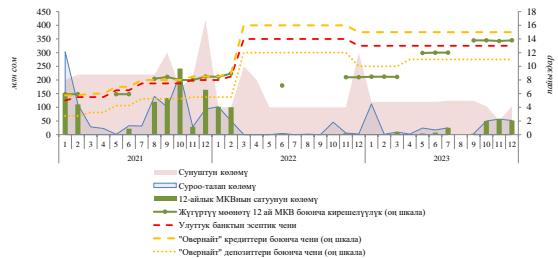
Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

2023-жылдын IV чейрегинде мамлекеттик баалуу кагаздар рыногунда (МБК) жүгүрттүү мөөнөтү (15 жана 20 жылдык кагаздарды кошпогондо) 2 жана 10 жылдык баалуу кагаздар көнцири сунушталган. Рыноктун катышуучуларынын арасында кыйла узак мөөнөттүү 3, 5 жана 7 жылдык МКОго суроо-талап көбүрөөк болгон. МБКнын кыска мөөнөттүү сегментинде, мурдагы мезгилдердегидей эле, жүгүрттүү мөөнөтү 12 айлык МКВ гана сунушталган.

Мамлекеттик казына векселдери

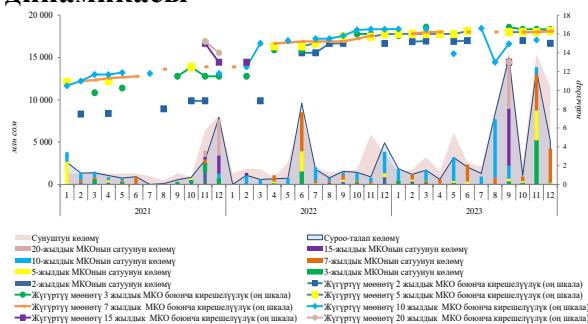
2023-жылдын IV чейрегинде жүгүрттүү мөөнөтү 12 айлык МКВны «Кыргыз фондулук биржасы» ЖАКтын соода аянына жайгаштыруу улантылган жана рыноктун катышуучулары тарабынан суроо-талап 2023-жылдын мурдагы чейректерине караганда жогору болгон жана толугу менен канаттандырылган.

3.2.5-график. МКВрыногунун индикаторлору

Мамлекеттик казына облигациялары

3.2.6-график. Мамлекеттик казына облигацияларын сунуштоо, сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

кирешелүүлүгү көбөйгөн.

МКОнун жалпы орточо алынган кирешелүүлүгү өткөн чейрекке салыштырганда, кирешелүүлүгү кыйла жогору баалуу кагаздарды (3 жана 7 жылдык МКО) сатуунун натыйжасында көбөйгөн жана бүтүндөй чейрек ичинде салыштырмалуу бирдей деңгээлде сакталып калган (октябрь жана ноябрь айларында – 16,26 пайыз, декабрда – 16,31 пайыз).

Сатуунун көбүрөөк көлөмү 7, 3 жана 5 жылдык МКО арасында белгиленген, алар чогуу алганда, бүтүндөй чейрек ичиндеги жалпы сатуу көлөмүнүн болжол менен 91,4 пайызын түзгөн.

Отчеттук чейректе МКОго ээлик кылуучулардын түзүмү (биржада жайгаштырылган 2 жылдык МКОну эске албаганда) өткөн чейрекке салыштырганда езгергөн: мурдагыдай эле, институционалдык инвесторлор ээлик кылуучулардын дээрлик жарымын ээлеген (үлүшү 43,8 пайыздан 41,9 пайызга чейин төмөндөгөн), коммерциялык банктардын үлүшү (20,3 пайыздан 26,9 пайызга чейин) көбөйгөн, муун менен бирге эле, резидент юридикалык жактардын үлүшү (21,2 пайыздан 15,4 пайызга чейин) төмөндөгөн, ал эми калган катышуучулар, жүгүртүүдөгү бардык МКОнун, чогуу алгандагы 15,8 пайызына ээлик кылышкан.

Ошондой эле 2023-жылдын IV чейрекинде (декабрь айында) биринчи жолу «Кыргыз фондулук биржасы» ЖАКтын соода аятына 2 жылдык МКОну жайгаштыруу аркылуу 341,9 млн орус рубли көлөмүндө каражаттар тартылган, бул жергиликтүү фондулук биржада инвестициялык инструменттердин катары көбөйүшүнө өбелгө түзгөн.

Депозит рыногу

Банк системасында улуттук валютадагы ресурстурк базаны көбөйтүү улантылууда, бул калктын банк системасына ишеними жогорулашын жана улуттук валютадагы аманаттарга суроо-талап көбөйүшүн билдириет.

Финансы министрлигинин МКВ сунуштоосунун жалпы көлөмү өткөн чейрекке салыштырмалуу 30,1 пайызга төмөн болгон. Ал эми рыноктун катышуучуларынын бул баалуу кагаздарга жалпы суроо-талабы өткөн чейрекке Караганда 5,6 эсеге жогору болгон жана толугу менен канаттандырылган.

МКВ боюнча орточо алынган кирешелүүлүк IV чейректе 13,8 пайызды (III чейректе 12,9 пайыз) түзгөн.

Байкоого алынган мезгилде МКОрыногуна 15 жана 20 жылдык баалуу кагаздарды кошпогондо, бардык мөөнөттөгү кагаздар сунушталган. Кирешелүүлүгү кыйла жогору болгон кагаздарды сатуунун жыйынтыгында, МКОнун орточо алынган кирешелүүлүгү жогорулаган.

Отчеттук мезгилде МКОрыногундагы жигердүүлүк көбүнчө мамлекеттин катышуусу менен камсыздалган. Кирешелүүлүгү кыйла жогору кагаздарды сатуунун натыйжасында, МКОнун орточо алынган

3.2.7-график. банттардын динамикасы

Коммерциялық депозиттеринин

сом түрүндө депозиттик базадагы үлүшү 65,3 пайызды (2022-жылдын декабрь айында – 62,7 пайыз) түзгөн, ал эми мөөнөттүү депозиттер кыйла жай арымда, жыл башынан 18,4 пайызга өскөн. Мындай динамика депозиттик базанын сом сегментинин өзгөрүшүнө өбөлгө түзгөн: эсептеринин үлүшү 40,4 пайызга (+2,4 п.п.), талап боюнча төлөнүүчү депозиттер 24,9 пайызга чейин көбөйгөн (+0,2 п.п.) жана мөөнөттүү аманаттардын үлүшү 34,7 пайызга чейин (-2,6 п.п.) төмөндөгөн.

Депозиттик базаны валюта боюнча бөлүштүрүүдө басымдуу бөлүгүн сом түрүндөгү аманаттар ээлегендигин көрүүгө болот. Ал эми депозиттердин долларлашуусу 2022-жылдагы – 45.6 пайыз денгээлинде сакталып калган.

Сом түрүндө депозиттик базаны жактар боюнча алыш караганда, ал, негизинен, резиденттердин (жалпы көлөмдүн 97,6 пайызы), атап айтканда, жеке адамдардын депозиттеринен (49,5 пайыз) тузулғандыгун белгилеп кетүү зарып.

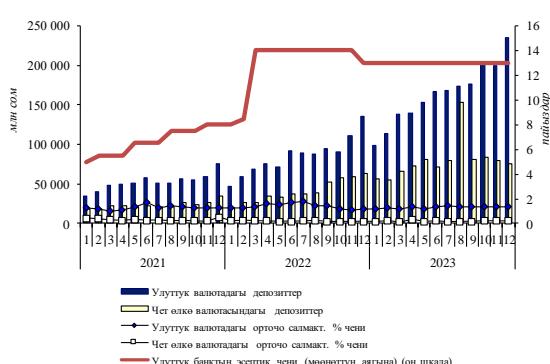
Депозиттеринен (45,5 пайыз) 113,1 міндеттін белгілісін көтүү зарыл.

Депозитрынун валюталык сегменти кебүнчө резидент юридикалык жактардын (эсептешүү эсептеринин) депозиттеринен (45,1 пайыз) жана резидент заместердин депозиттеринен (28,8 пайыз) турат.

Резидент жеке адамдар улуттук валютага ишенет жана акча каражаттарын көбүнчө сом түрүндө кармоону туура көрүштөт, ал эми резидент юридикалык жактар чет өлкө валютасындагы соода боюнча өз ара мамилелерге жана эсептешүүлөргө байланыштуу, эсептешүү эсебиндеги акча каражаттарын чет өлкө валютасында кармашат

3.2.8-рафик. банктардын ағымынын д

Коммерциялық депозиттеринин

валютадагы мөнөттүү депозиттер боюнча чендер (-0,02 п.п.) 12,3 пайызга чейин бир аз төмөндөгөн (2022-жылдын акырына салыштырганда +0,5 п.п.).

2023-жылдын жайынтыгы боюнча депозиттик база жыл ичинде 27,3 пайызга көбөйүү менен 431,3 млрд сомду түздү. Депозиттик базанын өсүшү улуттук валютадагы (+27,2 пайыз, 234,6 млрд. сомго чейин), ошондой эле чет өлкө валютасындагы (+27,3 пайыз, сом эквивалентинде 196,8 млрд. сомго чейин) депозиттердин көбөйүшү менен шартталган. Улуттук валютадагы депозиттердин өсүшү, негизинен, мөөнөтсүз депозиттердин 32,4 пайызга жогорулаши менен шартталган, алардын

а бөлүштүрүүдө басымдуу бөлүгүн сом болот. Ал эми депозиттердин долларлаштуусу талып калган.

тар боюнча алыш караганда, ал, негизинен, айызы), атап айтканда, жеке адамдардын белгилеп кетүү зарыл.

егменти көбүнчө резидент юридикалык
позиттеринен (45,1 пайыз) жана резидент
ат.

ага ишенет жана акча каражаттарын көбүнчө
эми резидент юридикалык жактар чет өлкө
делерге жана эсептешүүлөргө байланыштуу,
т өлкө валютасында кармашат.

Улуттук валютадагы мөөнөттүү
депозиттер боюнча чендер III чейректин
акырына карата көрсөткүчкө
салыштырганда бир аз осуу
тенденциясы менен жогору деңгээлде
сақталып калган

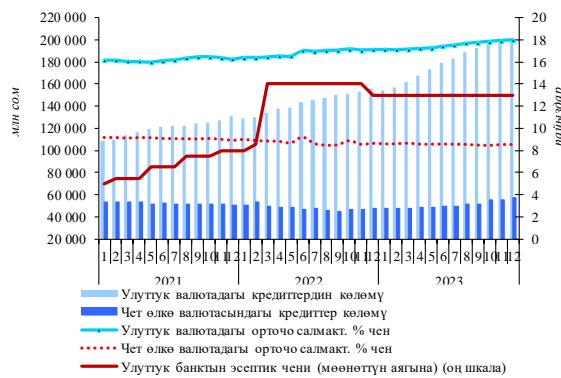
2023-жылдын декабрь айында улуттук валютадагы мөнөттүү депозиттер (калдыктар) боюнча пайыздык чен 2023- жылдын сентябрь айына караганда 0,3 пайыздык пунктка өсүү менен, 12,5 пайызды түзгөн (2022-жылдын акырына салыштырганда +0,3 п.п.).

Жаңыдан қабыл алынған улуттук

Депозит рыногунда концентрациялануу индекси¹ 2023-жылдын башталышынан тартып кароого алышып жаткан мезгилдин ақырына карата өзгөргөн эмес жана 0,10 түзгөн, бул концентрациялануу деңгээлинин орточо экендигин тастыктап турат жана рынокто бирдей үлүштөгү тогуз катышуучу иш алыш барып жаткандыгына дал келет.

Кредит рыногу

3.2.9-график. Коммерциялык банктардын кредиттик карызынын мезгилдин ақырына карата динамикасы

Жылдык өсүш арымынан жогору өсүүнүү көрсөткөн. Дээрлик бардык тармактар боюнча көбөйүү катталган. Кредиттик портфель ақыркы жылдардагыга караганда алардын эсебинен кыйла тез арымда көбөйгөн негизги секторлордон болуп, керектөө кредиттери (+68,9 пайыз), соода (+23,1 пайыз), айыл чарба (+14,4 пайыз) жана ипотека (+22,8 пайыз) саналган. Керектөө кредиттөөнүн интенсивдүү өсүшү ченемдик укуктук базаны еркүндөтүү менен бирге банк секторун санаипештируүнү активдүү өнүктүрүү менен шартталган.

Улуттук валютадагы кредит портфелинин түзүмүндө 57,4 пайыз жеке адамдардын (2022-жылга салыштырганда +2,6 п.п.), 42,4 пайыз – юридикалык жактардын кредиттерине туура келет, резидент эмстердин үлүшү 0,2 пайыз түзөт. Ошентип, отчеттук мезгилде улуттук валютадагы кредит портфелинин өсүшүнө жеке адамдардын кредиттеринин жогору арымда өсүшү түрткү болгон (2022-жылга салыштырганда +34,9 пайыз).

Чет өлкө кредит берүүнүн негизги тармагы соода тармагы болгон (чет өлкө валютасындағы кредит портфелинин жалпы көлөмүнүн 54,1 пайызды түзгөн), резидент юридикалык жактар (71,1 пайыз) негизги карыз алуучулар болуп саналган.

2023-жылы экономиканы кредиттөө жогорку арымда жүргөн.

2023-жылы коммерциялык банктардын кредит портфели 26,3 пайызга өсүп, жылдын ақырына карата 257,8 млрд сомду түзгөн. Кредит портфелинин өсүшүнө негизги салымды улуттук валютадагы кредиттердин 28,8 пайызга, 200,9 млрд сомго чейин көбөйүшү кошкон.

Чет өлкө валютасындағы кредит портфели 18,3 пайызга өсүп, 56,8 млрд сомду түзгөн. Кредит портфелинин долларлашуу деңгээли 1,5 п.п., 22,0 пайызга чейин төмөндөгөн.

Улуттук валютадагы кредит портфели ақыркы 10 жылдагы орточо

¹ Бул индекс банктардын портфелинде көрсөткүчтүн концентрациялануу деңгээлин көрсөтөт жана Херфиндаль-Хиршмандын индекси эсептөө методикасы боюнча эсептелет, ошондой эле көрсөткүчтүн салыштырма салмагынын квадраттарынын жалпы көлөмдөгү суммасын түшүндүрөт. Индекс 0ден 1ге чейинки маанини кабыл алат. Индекстин 0,10ден кем мааниси концентрациялануунун төмөн деңгээлине; 0,10ден 0,18ге чейин – концентрациялануунун орточо деңгээлине; 0,18ден жогору – концентрациялануунун жогорку деңгээлине дал келет. Мисалы, 0,50гө барабар концентрациялануу индекси, рынокто бирдей үлүштөгү эки катышуучунун, ал эми 0,3 – үч катышуучунун катышуусуна эквиваленттүү ж.б.

3.2.10-график. Мезгил ичинде коммерциялык банктар тарабынан жаңыдан берилген кредиттердин динамикасы

концентрациялануу көрсөткүч түрүктуу болуп, 0,09 деңгээлинде түптөлгөн, бул концентрациялануунун төмөн деңгээлине дал келет жана рыноктун он эки банктын ортосунда бөлүштүрүлүшүнө эквиваленттүү. Тармактык концентрациялануу көрсөткүч 0,34 түзгөн, бул кредиттөөнүн негизги үч секторун билдирет.

2023-жылдын жыйынтыгы боюнча кредит портфелинин сапаттык көрсөткүч жакшырган: кредит портфелинде мөөнөтүндө төлөнбөгөн кредиттердин үлүшү 2023-жыл ичинде 2,5 пайызга чейин (-0,2 п.п.), ал эми пролонгацияланган кредиттердин салыштырма салмагы 4,5 пайызга (-4,4 п.п.) чейин төмөндөгөн.

3.3. Монетардык индикаторлордун динамикасы

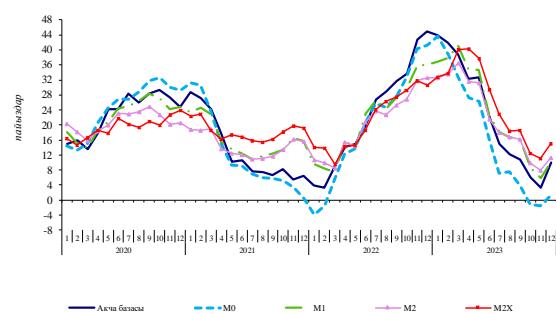
2023-жылдын IV чейрегинде резервдик акчанын жылдык өсүш армынын басандоо динамикасы уланган (өткөн жылдын IV чейрегидеги 44,9 пайызга салыштырганда +9,9 пайыз). Мамлекеттик башкаруу органдарынын киреше операцияларынын чыгашадан артыши акча базасынын өсүшүн ооздуктоочу негизги фактор болгон.

Акча базасы IV чейректе 8,6 пайызга (+19,8 млрд сом) өсүп, 249,9 млрд сом деңгээлинде түптөлгөн.

Акча базасынын түзүмүндө (отчеттук жылдын IV чейрегинин ақырына карата абал боюнча) 82,9 пайыз өлчөмүндө негизги үлүштүү мурдагыдай эле жүгүртүүдөгү акча түзсө, 17,1 пайыз калган бөлүгү башка депозиттик корпорациялардын резервдерине туура келет.

Акча топтомдору

3.3.1-график. Акча топтомдорунун номиналдык өсүш армы (жылдык мааниде)

салыштырганда +10,2 пайыз) өсүшү менен шартталган. Улуттук сыйктуу эле, чет өлкө валюталарындагы депозиттердин өсүш динамикасы бардык акча топтомдорунун өсүш динамикасына таасириң тийгизген:

Улуттук валютадагы кредит портфелинин орточо алынган пайыздык чени жыл ақырына карата 17,96 пайызды түзгөн (2023-жылдын башталышынан тартып +0,9 п.п.). Ал эми керектөө кредиттерин эске албаганда, орточо алынган чен жыл ақырына карата 15,98 пайызды түзгөн (жылдын башынан тартып +0,4 п.п.). Чет өлкө валютасындагы кредиттер боюнча орточо алынган чен өткөн жылдын декабрь айынан тартып бир аз (-0,1 п.п.) төмөндөө менен 8,5 пайызды түзгөн.

Кредиттөө рыногуунун жалпы

төмөндөгөн жылдын IV чейрегинде өсүш армынын басандоо динамикасы уланган (өткөн жылдын IV чейрегидеги 44,9 пайызга салыштырганда +9,9 пайыз).

2022-жылы өсүш динамикасы тездегендөн кийин 2023-жыл ичинде акча топтомдорунун өсүш армы кыйла басандашы катталган.

Банктардан тышкаркы акча (M0) 2023- жылдын III чейрегине салыштырганда 5,0 млрд сомго (+2,9 пайыз), 178,8 млрд сомго (жылдык мааниде өсүш 1,3 пайызды түзгөн) чейин өскөн. Отчеттук чейректин жыйынтыгы боюнча акча топтомдорунун жогорулоо динамикасы, негизинен, улуттук валютадагы кортурлума депозиттердин 11,4 млрд сомго (өткөн чейрекке

салыштырганда +10,2 пайыз) өсүшү менен шартталган. Улуттук сыйктуу эле, чет өлкө валюталарындагы депозиттердин өсүш динамикасы бардык акча топтомдорунун өсүш динамикасына таасириң тийгизген:

- тар мааниде колдонулуучу акча (*M1*) өткөн мезгилге салыштырганда 16,5 млрд сомго (+5,8 пайыз) өсүп, 302,4 млрд сомду (жылдык мааниде өсүш 10,2 пайызды) түзгөн;

- кеңири мааниде колдонулуучу акча (*M2*) 373,6 млрд сом деңгээлинде түптөлүү менен, 22,7 млрд сомго (жылдык мааниде өсүш 11,4 пайызды түзгөн) көбөйгөн;

- чет өлкө валютасындагы депозиттерди камтыган, кеңири мааниде колдонулуучу акча (*M2X*) 27,3 млрд сомго өсүү менен, мезгилдин акырына карата 510,3 млрд сомду (жылдык мааниде өсүш 15,0 пайызды) түзгөн.

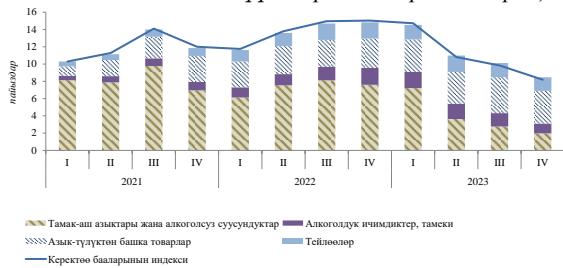
*M2X*ке камтылган депозиттик базанын жалпы көлөмү жылдык мааниде 331,5 млрд сом деңгээлинде түптөлүү менен 24,0 пайызга өскөн.

4-глава. Инфляция динамикасы

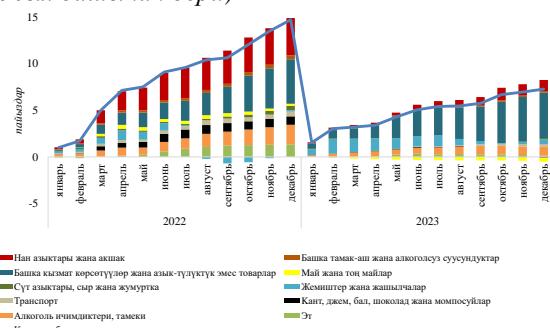
2023-жылдын башталышында түптөлгөн жылдык инфляция көрсөткүчүнүн төмөндөө тренди Улуттук банктын акча-кредиттик чарапарынан улам, отчеттук чейрек ичинде уланган.

4.1. Керектөө баа индекси

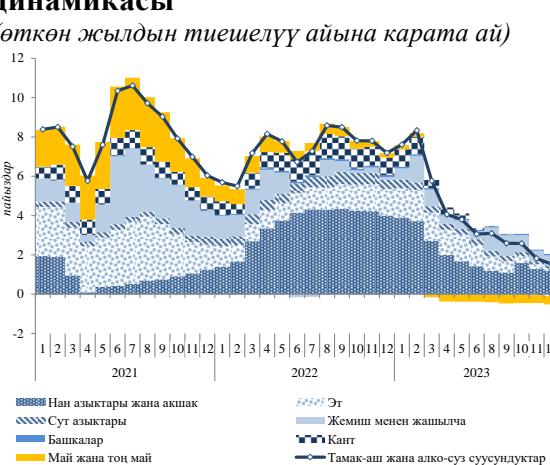
4.1.1-график. Керектөө баа индексинин түзүмүнүн динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейргине карата чейрек)

4.1.2-график. КБИ динамикасы (жыл башынан бери)

4.1.3-график. Азық-түлүккө баалардын жылдык КБИге салымынын динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

Товарлардын тышкы рынокторунда баанын өзгөрүүсүн, мамлекеттик тарифтик саясат чарапарынын жана байкоого алынган жогорку ички суроо-талаптын таасиригин натыйжаласын чагылдырып турат.

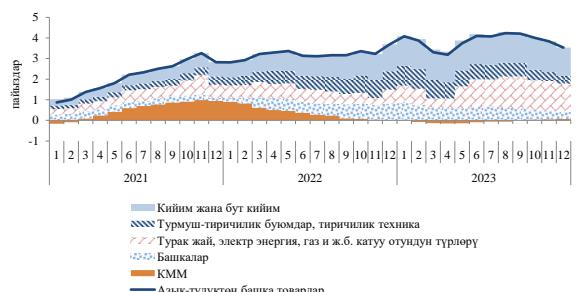
2023-жылдын IV чейрегинде баанын өсүшү өткөн жылдын тиешелүү чейргине карата 2023-жылдын III чейргиндеги 9,8 пайыздан 8,2 пайызга чейин төмөндөгөн.

2024-жылдын декабрында инфляция жылдык мааниде 7,3 пайызды түзгөн. Баанын түптөлгөн деңгээли негизинен импорттолуучу азық-түлүк жана азыктүлүктөн башка товарларга баа динамикасы менен шартталган.

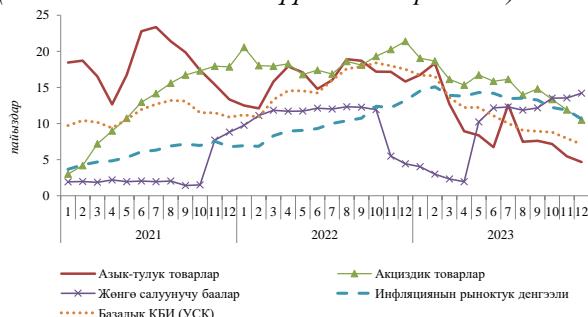
Азық-түлүк товарларынын КБИге салымы отчеттук жылдын IV чейрегинде 2,0 п.п. түзүү менен III чейрекке салыштырганда 0,8 п.п. төмөндөгөн, буга дүйнөлүк азық-түлүк рынокторунда баанын акырындап төмөндөөсү жана ички рынокто 2023-жылдын октябрь айында унга жана буудайга бааныны мамлекеттик жөнгө салуу боюнча киргизилген убактылуу чарапар таасирин тийгизген. Товарлардын азыктүлүк тобунда отчеттук чейрек ичинде КБИнин өсүшүнө негизги салымды нан азыктарына жана акшакка, этке, сүт азыктарына, жашылча жана жемишке баалар кошкон. Ошону менен бирге эле кантка, майга жана тоң майга баанын төмөндөөсү байкалган.

Азық-түлүктөн башка товарларга инфляция бүтүндөй 2023-жыл ичинде жогорку маанисинде калган. Азық-түлүктөн башка товарлардын КБИге салымы 2023-жылдын IV чейрегинде 3,8 п.п. түзгөн. Азық-түлүктөн башка товарларга баанын өсүшү отчеттук чейрек ичинде 13,1 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Жогоруда көрсөтүлгөн динамика дүйнөдө геосаясий абалдын курчушун, импорттук товарлардын тышкы рынокторунда баанын өзгөрүүсүн, мамлекеттик тарифтик саясат чарапарынын жана байкоого алынган жогорку ички суроо-талаптын таасиригин натыйжаласын чагылдырып турат.

4.1.4-график. Жылдык керектөө баа индексиндеғи азық-түлүктөн башка товарларга баалар салымынын динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү айына каратай ай)

4.1.5-график. Товарлар топтору боюнча көркөтөө баа индексинин динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү айна карата ай)

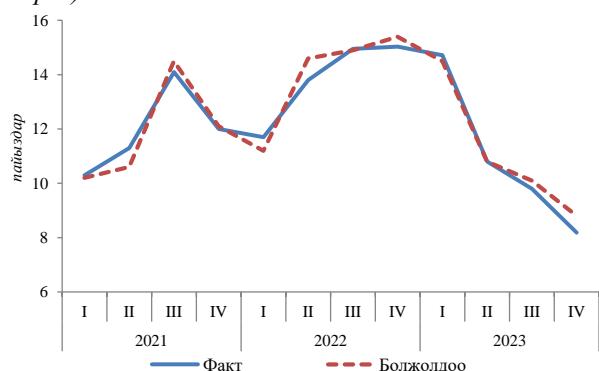

Эсептеген базалык инфляция, 8,0 пайызды түзгөн. 2023-жылдың декабрь айында базалык инфляцияның өсүш арымы жалпы КБИ деңгээлинен төмөн түптөлүү менен жылдык мааниде 7,1 пайыз деңгээлинде түптөлгөн.

4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруү

4.2.1-график. Керектөө баа индексинин айкын жана болжолдуу мааниси

(өткөн жылдын тиешелүү чейрекине карата чейрек)

Инфляциялык күтүүлөр

2023-жылдын IV чейрегинде Улуттук статистика комитетинин сұрамжылоосуна ылайык калктын инфляциялық күтүүлөрү өткөн чейрекке салыштырганда төмөндөөсүнө карабастан, дала болсо жогору бойдон калууда. 4.2.2-графикте көрсөтүлгөндөй: күтүлпү жаткан айкын инфляцияның ортосундагы ажырым оң, бул респонденттердин инфляциялық процесстердин басандашына ишенимин көрсөтүп турат. Ишканалардын баа

Азық-түлүктөн башка товарларга инфляцияга “күйим-кече жана бут күйим”, “турак-жай кызматтары, суу, электр энергиясы, газ жана отундун башка түрлөрү” жана “үй -тиричилик буюмдары жана тиричилик техникасы” топторунда баанын тез өсүшү жогорулатуучу таасирин тийгизген.

Акы төлөнүүчү кызмат
көрсөтүүлөргө баанын өсүшү
2023- жылдын IV чейрегинде жылдык
мааниде 9,3 пайызды (КБИге жалпы
салым 1,6 п.п.) түзгөн. Бул топ боюнча
өсүш “ар башка товарлар жана кызмат
көрсөтүүлөр”, “тойканалар жана
мейманкалар”, “билим берүү” жана “эс
алуу, көңүл ачуу жана маданият” жана
башка топтордо кызмат көрсөтүүлөргө
баанын жогорулашына байланыштуу
болгон.

2023-жылдын IV чейрегинде
2022- жылдын ушул ушул эле мезгилине
салыштырганда, Кыргыз
Республикасынын Улуттук статистика

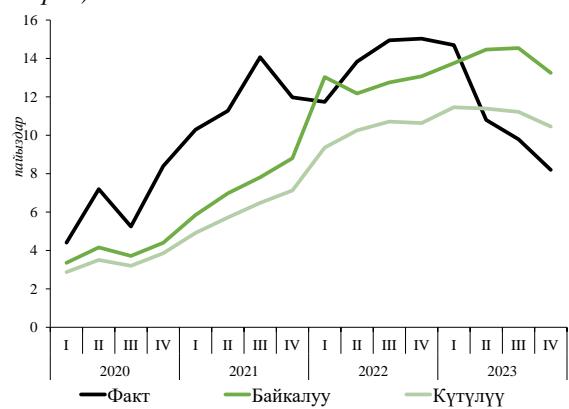
2023-жылдын IV чейрегинде
инфляция денгээлинин айын мааниси
Улуттук банктын болжолдоосунан бир аз
төмөн дэнгээлде калыптанган.

Инфляциянын болжолдонгон маанисинин айқын маанисинен четтөсү 0,6 пайыздык пунктту түзгөн, бул азыктүлүк товарларына баанын өсүшү кыйла тез арымда басандашы менен шартталған.

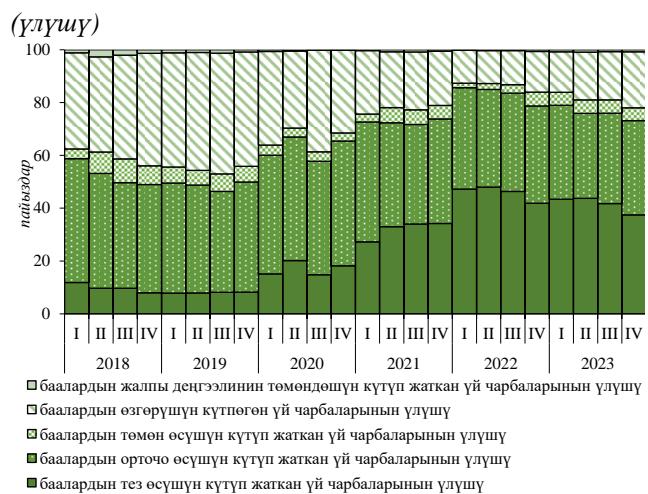
боюнча күтүүлөрү төмөндөп жаткандыгына карабастан, 4.2.3-графикте көрсөтүлгөндөй, алар айкын инфляцияга салыштырмалуу дале болсо жогору бойдон калууда.

Калктын инфляциялык күтүүлөрү 2023-жылдын IV чейрегинде инфляциянын айкын деңгээлине салыштырмалуу жогору сакталууда. Баалардын өсүшүнүн тездешин күтүп жаткан респонденттердин үлүшү төмөндөсө да, бирок дале жогору бойдон. Инфляциялык күтүүлөрдүн жогору деңгээлде болушу көбүнчө айкын инфляциянын 2023-жылдын I чейрегидеги деңгээлине, ошондой эле электр энергиясына, сууга, жылуулукка тарифтердин жогорулаши жана коомдук транспортто жол кире тарифтеринин жогорулаши менен шартталган.

4.2.2-график. Инфляциянын айкын деңгээли, үй чарбалары тарабынан байкалган жана күтүлгөн инфляция (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

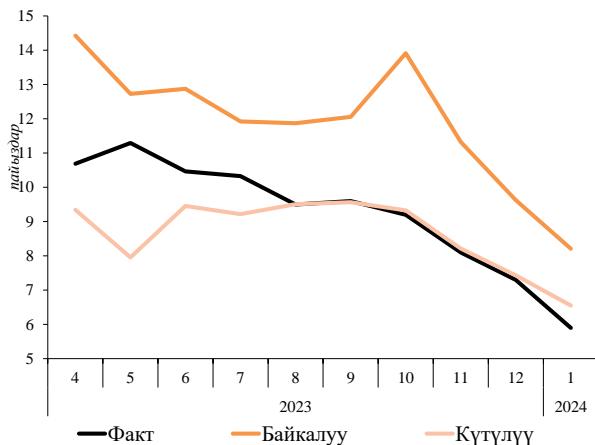

4.2.3-график. Үй чарбаларынын жоопторунун бөлүштүрүлүшү

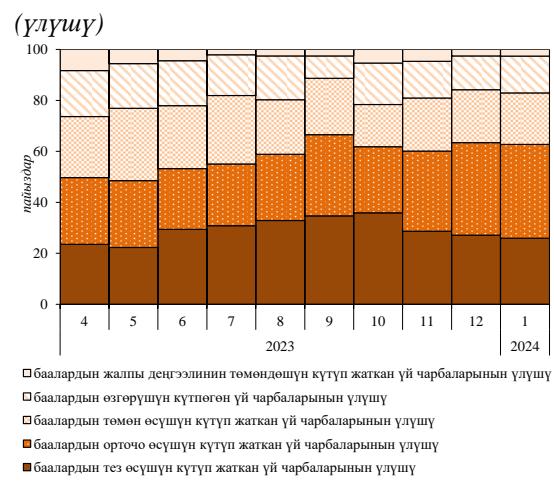

Дүйнөлүк банктын Кыргыз Республикасындагы 1 500 үй чарбасы арасында инфляциялык күтүүлөрү боюнча өткөрүлгөн сурамжылоосунун маалыматтарын изилдөө натыйжасында (4.2.4-график жана 4.2.5-график), тренд Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин сурамжылоолорунун натыйжалары менен макулдашыла тургандыгы аныкталган. Отчеттук жылдын декабрь айында үй чарбаларынын баа боюнча күтүүлөрүнүн жалпы төмөндөөсү белгиленген.

4.2.4-график. Инфляциянын айкын мааниси, үй чарбалары тарабынан байкалган жана күтүлгөн инфляция (ДБ) (өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

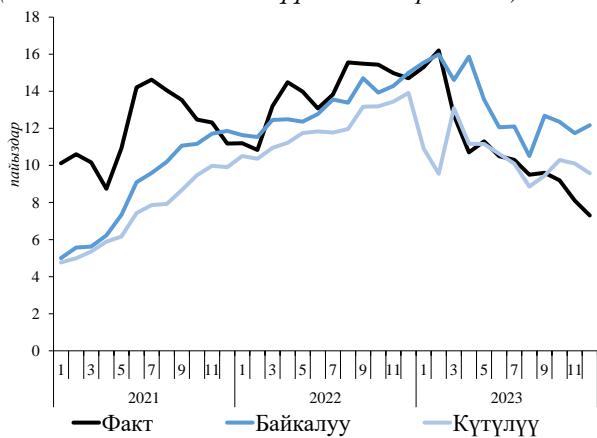
4.2.5-график. Үй чарбаларынын жоопторунун бөлүштүрүлүшү (ДБ)

Ишканалардын инфляциялык күтүүлөрү IV чейрек ичинде ар багытта болгон. 2023-жылдын октябрында импорттолуучу унга баанын өсүшү байкалган, бул ишканалардын күтүүлөрүнө канадайтыр бир деңгээлде таасирин тийгизген. Бирок кийинки айда инфляциялык күтүүлөр төмөндөгөндүгүн белгилей кетүү зарыл. Мында күтүүлөрдүн жогорку деңгээлде болушун инфляциялык жагдайдын мамлекеттик органдар тарабынан жаңы тарифтердин кабыл алышынынын интенсивдүүлүгү, ошондой эле дүйнө жүзүндө орун алыш турган белгисиздикке жараша түптөлө тургандыгы менен байланыштырууга болот. Жогорку инфляциялык күтүүлөр 2024-жылдын биринчи жарым жылдыгына чейин сакталышы мүмкүн.

4.2.6-график. Инфляциянын айын мааниси, ишканалар тарабынан байкалган жана күтүлгөн инфляция

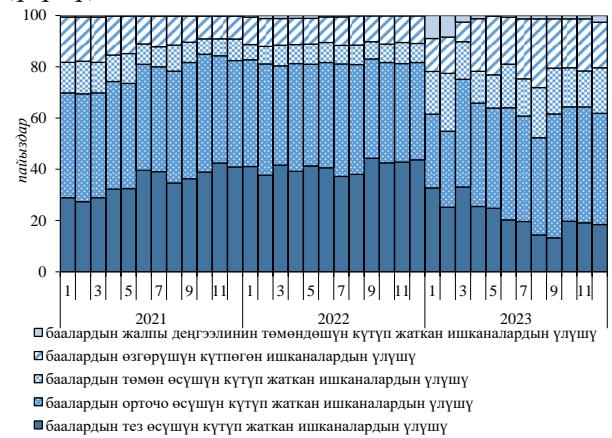
(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

4.2.7-график. Ишканалардын

жоопторунун бөлүштүрүлүшү

(үлүшү)

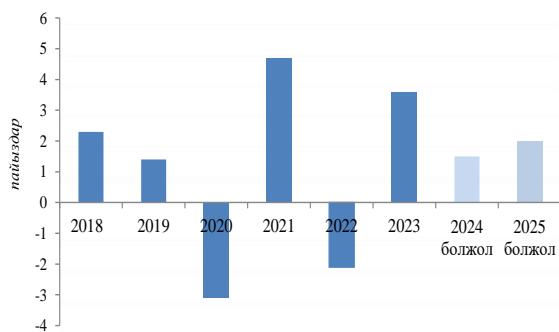
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор

5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор

5.1.1. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн өнүгүүсүн болжолдоо

Россия

5.1.1.1-график. Россиянын реалдуу ички дүн өнүмүнүн өсүшү (жылга карата жыл)

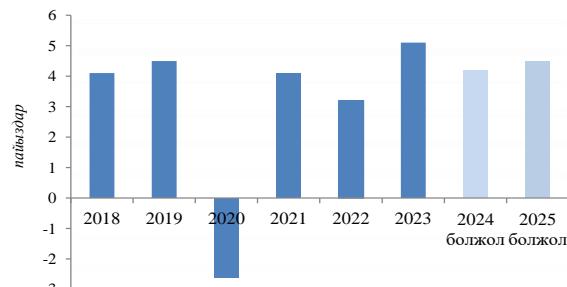
Булагы: ЭВФ, «Блумберг» МА, Россия Федерациисынын Экономиканы өнүктүрүү министрилүү, Россия Банкы

болжолдоодон 1,5 п.п. жогору. ЭВФ болжолдоолору боюнча 2025-жылы ИДӨ 1,1 пайызденгээлде болушу күтүлөт. ЭВФ өсүш факторлору катары бюджеттик чыгымдардын көптүгүн, жигердүү инвестициялар жана туруктуу керектөөлөрдү¹ белгилейт.

Инфляцияга түрткү берүүчү тобокелдиктер олуттуу бойdon калууда. Геосаясий чыңалуулардын таасири астында тышкы сооданын шарттарынын өзгөрүүсү, жогору инфляциялык күтүүлөрдүн сакталып туроосу, ири масштабдуу жеңилдетилген программалар сакталган шартта катуулатылган акча-кредит саясатын жүргүзүүдө кредиттөөнүн өсүшү жана эмгек ақынын өсүшү эмгек өндүрүмдүүлүгүнүн өсүшүнөн үстөмдүк кылган. Эмгек рыногундагы чыңалуунун уланып жатышы инфляцияга жогорулатуучу таасир этүүчү факторлор болуп саналат. Базалык сценарииде күтүлгөндөргө караганда ички сурооталаптын басаңдоо арымынын тездеши дезинфляциялык тобокелдик болуп саналат. Россия банкынын базалык болжолдоолору боюнча 2024-жылы катуулатылган акча-кредит шарттары инфляцияны 4,0-4,5 пайызга алып келет.

Казакстан

5.1.1.2-график. Казакстандын реалдуу ички дүн өнүмүнүн өсүшү (жылга карата жыл)

Булагы: «Блумберг» МА, эл аралык финанссы институттары

2024-жылды экономиканын орточо өсүшү күтүлүүдө.

Россия Банкынын баа берүүсү боюнча 2024-жылды ИДӨ өсүшүн улантат, бирок 2023-жылдагыдай тез арымда болжол жана үй чарбаларынын керектөөлөрүнүн эсебинен 1,0-2,0 пайызденгээлде күтүлөт. 2025-жылды экономика туруктуу өсүшкө кайтат жана потенциалдын өсүшүн, түзүмдүк өзгөрүүлөрдү эске алуу менен 1,5-2,5 пайызды түзүшү күтүлөт.

ЭВФ аналитиктери 2024-жылдын январь айында ИДӨ боюнча болжолдоолорду кайра карап чыккан жана 2024-жылга карата аны 2,6 пайызга чейин жогорулаткан, бул 2023-жылдын октябрь айындагы

болжолдоодон 1,5 п.п. жогору. ЭВФ болжолдоолору боюнча 2025-жылы ИДӨ 1,1 пайызденгээлде болушу күтүлөт. ЭВФ өсүш факторлору катары бюджеттик чыгымдардын көптүгүн, жигердүү инвестициялар жана туруктуу керектөөлөрдү¹ белгилейт.

2024-жылда экономиканын орточо өсүш арымы болжолдонууда, 2025-жылды тездетилиши күтүлүүдө.

Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын болжолдоолоруна ылайык, ИДӨ 2024-жылды 3,2-4,2 пайызга, 2025 жана 2026-жылдары 5,5-6,5 пайызга чейин өсүшү күтүлүүдө. ПБР/ПУУДга ТШО² долбоорун ишке киргизүүнүн мөөнөтүн жылдыруу жана аба ырайынын шарттарынан улам айыл чарбасынын өндүрүмдүүлүгү кыскарышы 2024-жылга реалдуу ИДӨнүн өсүш арымынын

¹ Дүйнөлүк экономиканы өнүктүрүүнүн келечеги (ЭВФ, 2024-жылдын январы)

² Келечектеги көңейтүү долбоору/Сагалык кысымды башкаруу долбоору (ПБР/ПУУД) ТШО

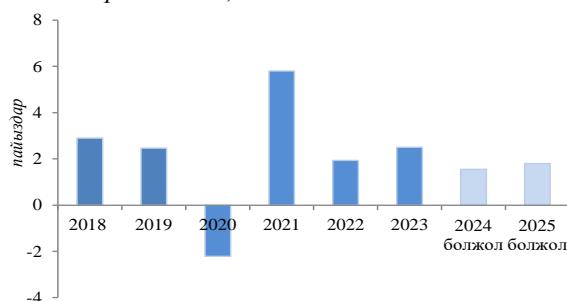
төмөндөшүнө өбөлгө түзгөн. 2024-жылы турак жай коммуналдык чарба объекттеринин курулушуна жана модернизациялоого кеткен ири суммадагы бюджеттик чыгымдар менен коштолгон ички суроо-талап ИДӨнүн өсүшүнө негизги салымды кошкон.

Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын инфляция боюнча болжолдоолору езгербестөн, 2024-жылы 7,5-9,5 пайыз жана 2025-жылы 5,5-5,7 пайыз деңгээлде калат. 2024-жылдын биринчи жарымында мурдагы болжолдоолорго салыштырмалуу, 2023-жылдагы түшүмдүн начардыгынан улам азык-түлүккө инфляция жогору болуусу күтүлүүдө. Кызмат көрсөтүүлөргө инфляция инфляциянын түзүмүндөгү башка компоненттерден жайыраак болот, бул жөнгө салынбаган кызмат көрсөтүүлөргө байланыштуу, азыркы учурда булар боюнча баалардын, ошондой эле турак жай коммуналдык чарба чөйрөсүндөгү реформалар уланып жаткандыгына байланыштуу жөнгө салынуучу кызмат көрсөтүүлөргө болгон баалардын жогорулаши байкалууда. Бирок, 2024-жылы инфляцияга түрткү берүүчү факторлор мурда болжолдонгон 2023-жылдагы иш жүзүндөгү инфляциядан кыйла төмөн текшиленет.

АКШ

5.1.1.3-график. АКШнын реалдуу

ИДӨсүнүн өсүшү
(жылга карата жыл)

Булалы: «Блюмберг» МА, эл аралык финанссылык институттары

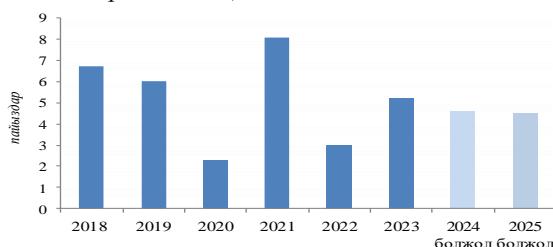
ИДӨсүнүн өсүшү орточо алганда 2024-жылы 1,4 пайызды, 2025-жылы – 1,7 пайызды түзөт деп болжолдошууда.

Жалпы жылдык инфляция бара-бара басандаган, мында базалык инфляция жогору бойdon калууда (2023-жылдын декабрь айында 3,9 пайыз). АКШнын Федералдык резерв системасы PCE inflation¹ боюнча медиандык болжолдоолорун 2024-жылы 2,5 пайыздан 2,4 пайызга жана 2025-жылы – 2,2 пайыздан 2,1 пайызга чейин бир аз төмөндөткөн.

Кытай

5.1.1.4-график. Кытайдын реалдуу ички дүү өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)

Булалы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистика бюросу, «Блюмберг» МА

АКШнын 2023-жылга карата ИДӨсү боюнча өсүш күтүлгөн көрсөткүчтүн тегерегинде түптөлгөн. 2024-2025-жылдары акча-кредиттик шарттарды катуулатуу боюнча мурунку кадамдарга жооп катары жеке керектөөнүн жана инвестициялардын өсүш арымынын мүмкүн болгон басандоосунан улам экономикалык өсүштүн басандашы болжолдонууда.

АКШнын Федералдык резерв системасы 2024-жылы ИДӨнүн өсүшүн 1,4 пайыз, 2025-жылы – 1,8 пайыз деңгээлде болжолдойт. Bloomberg аналитиктери АКШ

ИДӨсүнүн өсүшү орточо алганда 2024-жылы 1,4 пайызды, 2025-жылы – 1,7 пайызды түзөт деп болжолдошууда.

Кытай ИДӨсү боюнча болжолдоолор 2023-жылдын экономиканын айкын өсүш арымы өкмөттүн болжолдуу көрсөткүчтөрүнөн ашкандыгына байланыштуу, 2024-жылы жогорулоо жагына кайра каралган.

Bloomberg аналитиктери белгилегендей КЭР ИДӨсү 2024-жылы 4,6 пайызды түзөт (буға чайинки чейректе 4,5 пайызга өсүш болжолдонгон) жана

¹ Жеке керектөөгө чыгаша бааларынын индекси (PCE inflation) АКШда инфляция көрсөткүчтөрүнүн бири болуп саналат, ал бүтүндөй экономика масштабында керектөөчүлөр тарабынан товарларга жана кызматтарга баанын езгерүшүнө көз салып турат. Керектөө бааларынын бардык инфляциялык көрсөткүчтөрүнүн ичинен РСЕ товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн эң кенири топтомуун камтыйт.

2025- жылы болжолдоолор 4,5 пайыз деңгээлинде калтырылган.

Ошону менен бирге, 2023-жыл үчүн иш жүзүндөгү орточо жылдык инфляция болжолдуу көрсөткүчтөн төмөн болуп, кийинки жылдарга күтүлгөн инфляциянын деңгээлин төмөндөткөн. Bloomberg болжолдоолоруна ылайык, инфляция 2024-жылы 1,0 пайызды, ал эми 2025-жылы 1,7 пайызды, андан кийин тиешелүүлүгүнө жараша, 1,8 жана 2,0 пайызды түзөт. Өндүрүштү калыбына келтируү менен 2024-жылы базалык инфляция тездеши күтүлөт, бирок ички суроо-талаптын төмөндөшү, мурдагыдай эле, инфляциянын өсүшүн ооздуктоочу фактор болуп калат.

5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо

Улуттук банк акча-кредит саясатын иштеп чыгууда макроэкономикалык модель түзүүнүн жана орто мөөнөттүү келечекте экономикалык процесстерди өнүктүрүүнүн ар башка сценарийлерин болжолдоонун жыйынтыктарына таянат. Болжолдоо дүйнөлүк изилдөө агенттикттеринин жана институттарынын экспертицик баа берүүлөрүнө жана болжолдоолоруна таянуу менен, учурдагы мезгилидин таасирлерин жана өбөлгөлөрүн болушунча эсепке алуу менен түзүлөт.

2023-жылдын IV чейрегинде инфляциялык процесстердин кыйла басаңдашы байкалган. Улуттук банк жүргүзгөн акча-кредит саясаты жана дүйнөлүк азық-түлүк рынокторундагы тышкы ыңгайлуу шарттар Кыргыз Республикасында жалпы инфляциянын динамикасына төмөндөтүүчү шарт түздү. Мында азық-түлүктөн башка инфляциянын көрсөткүчү инфляция боюнча максаттуу багыттардан жогору болуп, эки орундуу көрсөткүч деңгээлинде сакталган.

Отчеттук чейрек ичинде дүйнөлүк азық-түлүк жана товардык-чийки зат рынокторунда баалардын конъюнктурасы ар башка багытта болгон: ФАО бааларынын индекси бара-бара төмөндөгөн, ошол эле учурда дүйнөлүк энергия ресурстарынын баасы Жакынкы Чыгыштагы конфликттердин күчөшүнөн улам волатилдүүлүгүн көрсөткөн.

2023-жылдын IV чейрегинде Кыргыз Республикасындагы иш жигердүүлүгү жогорку көрсөткүчтөргө жеткен. Керектөө кредиттеринин көлемүнүн өсүшү менен бирге бюджет-салык саясаты боюнча көрүлгөн чаралар ички суроо-талаптын өсүшүнө өбелгө түздү.

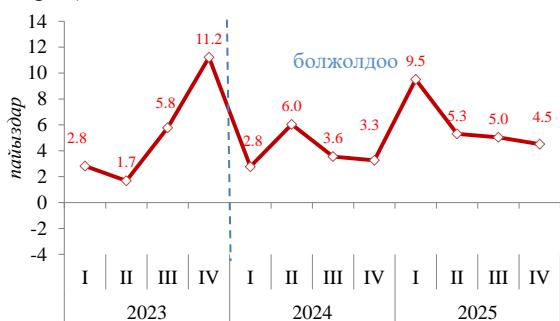
Монетардык шарттар экономикалык жигердүүлүккө чектелген ооздуктоочу таасирин тийгизүү менен республикадагы инфляциялык процесстердин басаңдашын шарттаган.

Орто мөөнөттүү болжолдоонун **базалык сценарийинде** учурдагы геосаясий шарттар, 2023-жылдагы интенсивдүү экономикалык өсүштөн кийин Кыргызстандын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүнүн экономикалык өсүш армын орточо басаңдоо тенденциясы сакталган, дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда баалардын орточо деңгээли сакталган тышкы экономикалык өнүгүү шарттары эске алынган. Өнүгүүнүн ички факторлору катары калктын жана ишканалардын 2024-жылдын биринчи жарым жылдыгында баа боюнча күтүүлөрү сакталышын болжолдоого болот, ошону менен бирге фискалдык саясатын шарттары өзгөрбөгөн бойдон калышы күтүлөт.

Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасынын өнүгүү тенденциясын, ошондой эле орто мөөнөткө каралган келечектеги дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда баалардын динамикасын эске алуу менен Кыргыз Республикасын 2024- 2025- жылдары өнүктүрүүнүн макроэкономикалык негизги көрсөткүчтөрүнүн төмөнкү болжолдоосу иштелип чыккан.

5.2.1-график. Реалдуу ички дүн өнүмдүй болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

5.2.2-график. Инфляцияны болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

арымынын төмөндөө динамикасы кыйла жай болот, менен түшүндүрүлөт. Азық-түлүктөн башка инфляция боюнча статистикалык базадан улам, азық-түлүк товарларына болгон баалардын өсүш арымынын төмөндөшү уланат.

Дүйнөдөгү белгисиздик жагдайы, өнүккөн өлкөлөрдүн катуулатылган монетардык саясаты, тарифтик саясатты кайра карап чыгуу боюнча пландалган чаралар жана экономикалык агенттердин салыштырмалуу жогору инфляциялык күтүүлөрү - инфляциялык басымдын негизги факторлору болуп саналат.

2024-2025-жылдарга карата төлөм тенденции болжолдоо¹

2024-жылга өлкөнүн төлөм тенденции боюнча көрсөткүчтөрдү болжолдоо айкын мезгилде алынган маалыматтарды жана Кыргыз Республикасынын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүнүн такталган баштапкы өнүгүү шарттарын эске алуу менен корректировкалган. Айкын мезгилде алынган маалыматтарга ылайык, тышкы сооданын өзгөртүлгөн шарттарын көрүүгө болот. Өлкөнүн, ошондой эле соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өсүшү боюнча баа берүүлөр начарлоо жагына кайра караган, бирок тышкы сектор жогору деңгээлде белгисиздик менен мүнөздөлүүсү улантууда экендигин белгилей кетүү керек.

2024-жылдын жыйынтыгы боюнча, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр эсебинин терс балансы күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгы ИДӨгө карата 45,5 пайыз деңгээлинде түптөлүшү үчүн негиз болушу күтүлүүдө.

2024-жылдын жыйынтыгы боюнча ИДӨнүн реалдуу өсүшү болжол менен 3,9 пайызды түзүшү болжолдонууда. Өнөржай сектору жалпы ИДӨнүн динамикасына алтылыктуу таасири тийгизет. Алдыда мүмкүн болуучу кургакчылыктан улам, айылчарбасынын жана энергетика секторунун экономикалык өсүшкө кошкон салымы азаят.

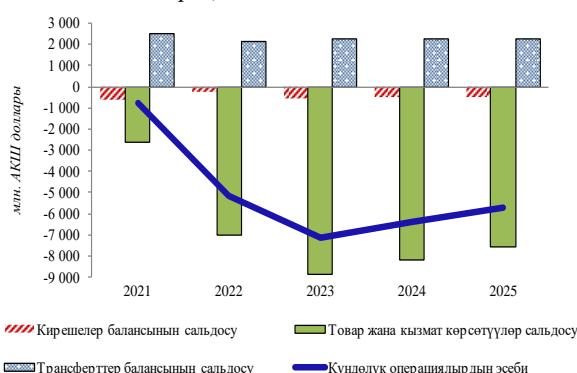
2025-жылы ИДӨнүн реалдуу өсүш арымы болжол менен 5,7 пайыз деңгээлинде күтүлүүдө.

2024-жылы инфляциянын деңгээли орто мөөнөттөгү максаттуу диапазонго кириши күтүлүүдө. Дүйнөлүк азық-түлүк рыногунун баа боюнча конъюнктурасына байланыштуу, инфляциянын түзүмүнде азық-түлүк компонентинин басандашы күтүлүүдө. Мындан тышкary, өткөн жылдагы жогору статистикалык базадан улам, азық-түлүк товарларына болгон баалардын өсүш арымынын төмөндөшү уланат.

Азық-түлүктөн башка товарларга жана кызмат көрсөтүүлөргө баалардын өсүш жогору статистикалык базадан улам, азық-түлүк товарларына болгон баалардын өсүш арымынын төмөндөшү уланат.

¹ Болжолдоо Улуттук банктын айкын мезгилде колдонулган кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен түзүлгөн.

5.2.3-график. Күндөлүк операциялар эсеби боюнча болжолдуу маалыматтар (млн АКШ доллары)

2024-жылдын жыйынтыгы боюнча болжолдуу күтүүлөргө ылайык, экспорт 2023-жылдагы деңгээлден 5,3 пайызга жогору түптөлөт. Калыбына келтирилген аралык багыттагы товарларды берүү, ошондой эле керектөөчү товарларды сунуштоо экспортко кийла колдоо көрсөтөт.

Импорттук сунуштоолор жогору деңгээлде сакталат. Ошону менен бирге алардын бир аз азаюусу күтүлүүдө (импорт 2023-жылга салыштырганда 4,5 пайызга төмөндөшү болжолдонууда). Иморттун түзүмүнүн көбүрөөк үлүшүн, мурдагыдай эле, керектөө багыттындағы товарлар жана аралык товарлар түзөт.

Айкын мезгилде алынган маалыматтар күндөлүк трансфертердин таза ағылып кириши боюнча болжолдоолорду кайра карап чыгууга негиз болгон. Ошентип, кайра каралып чыккан болжолдоого ылайык, жеке трансфертердин таза ағылып кириши 0,4 пайызды түзөт. Расмий трансфертердин ағымы өткөн жылдагы деңгээлден 31,1 пайызга өсүшү күтүлөт.

«Кызмат көрсөтүүлөр» статьясы боюнча сальдо болжолдонгон товар жүгүртүүгө байланыштуу алынган транспорт кызмат көрсөтүүлөрүнүн жогорку көлөмүнүн жана «кыдыруулар» статьясы боюнча түшүүлөр азаюусунун таасиринде терс түптөлөт.

Күндөлүк эсептин күтүлүп жаткан тартыштыгы финанссылык эсеп жана капитал менен операциялар эсеби тарабынан олуттуу көлөмдө каржылоону талап кылат. Финанссылык капиталдын негизги ағылып кирүү булагы катары тике жана башка чет өлкөлүк инвестициялар саналат. Жеке сектордун мурда алынган кредиттерди тейлөө көлөмү өткөн жылга салыштырмалуу жогору деңгээлде сакталат.

2024-жылы экономиканын тышкы секторунун өнүгүшүү боюнча болжолдоонун кайра каралышы 2025-жылга карата төлөм тендемин мындан ары өнүктүрүү боюнча күтүүлөрдүн өзгөрүшүн шарттаган.

Жеке трансфертердин ағылып кириши боюнча алгылыктуу динамика сакталандыгы, ошондой эле бир катар факторлорго байланыштуу соода балансынын олуттуу тартыштыгынын, кызмат көрсөтүүлөрдүн терс сальдо балансынын кыскарышынын таасиринде күндөлүк операциялар эсебинин тендеми 2025-жылды ИДӨгө карата 26,4 пайыз деңгээлинде түптөлөт.

Баа берүүлөргө ылайык, экспорттун болжолдуу күтүлгөн 3,4 пайызга өсүшү соода балансынын тартыштыгынын азайышына бир аз таасирин тийгизет (2024-жылга салыштырганда 6,8 пайызга). Күндөлүк трансфертердин түшүүлөрүнүн көлөмү 2024-жылдын деңгээлинде сакталышы болжолдонууда.

Белгилей кетүүчү нерсе, 2025-жылы капитал менен операциялар жана финанссылык операциялар эсеби боюнча чет өлкө капиталынын жетишсиз ағылып кирүү тобокелдиги сакталат, бул Улуттук банктын эл аралык камдарынын эсебинен кошумча каржылоону талап

Тышкы соода боюнча күтүүлөр айкын мезгилде катталган маалыматтардын эсебинен корректировкаланган. Экспорт жана импорт көрсөткүчтөрүнө, мурдагыдай эле, регионалдык соода архитектурасынын өзгөрүшү, азық-түлүккө жана энергия ресурстарына дүйнөлүк баалардын конъюнктурасы, ошондой эле Кыргыз Республикасынын алтынды экспорттошу да олуттуу таасирин тийгизет.

Баа берүүлөр боюнча, соода динамикасы сакталып турушунан улам, соода балансынын тартыштыгынын жогору деңгээлин алдын ала аныктайт.

кылышы мүмкүн. Капиталдын түшүүсүнүн басымдуу бөлүгүн тике чет өлкө инвестициялары жана жеке секторго башка инвестициялар камсыз кылышы күтүлүүдө.

Кыргыз Республикасынын 2024-2025-жылдар үчүн төлөм тенденции боюнча иштелип чыккан болжолдоодо төмөнкү тобокелдиктер сакталууда:

- геосаясий абалга байланыштуу белгисиз жагдай;
- мунай, алтын жана азык-түлүк боюнча дүйнөлүк баалардын волатилдуулугү;
- соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө алмашуу курсунун волатилдуулугү;
- жеке сектордун карыздык милдеттенмесинин көбөйүшү.

1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр

(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, откөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек ичинде)

Көрсөткүчтөрдүн аталышы	Оддою бидиги	2020				2021				2022				2023				
		I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	
1. Суро-тазалан жана сунуш¹ (чөлөөлөштөрдөн көрсөтүлбөсө, реалдуу ачыларыны)																		
Номиналдык ИДО, чейрек ичинде	млн сом	128 187,0	133 001,6	181 575,6	196 924,4	137 662,6	172 402,9	224 058,7	248 730,1	168 137,2	227 481,2	292 245,0	332 881,2	210 822,5	273 978,9	350 607,9	393 489,5	
ИДО	%	1,9	-10,7	-6,8	-10,3	-4,8	6,3	3,8	13,3	3,4	8,3	8,2	13,2	2,8	1,7	5,8	11,2	
Ички көркөтөо	%	-9,8	-5,4	-12,3	7,8	-1,2	12,3	11,7	32,8	17,5	7,8	13,3	19,3	1,6	11,3	6,8		
Инвестициялар	%	23,9	-72,8	-62	-30,0	20,6	108,9	6,7	15,2	-9,9	249,0	68,4	10,9	33,3	-35,5	14,5		
Таза экспорт	%	-26,0	-65,9	-26,2	15,3	30,9	159,4	46,6	91,7	157,3	570,2	171,0	55,4	13,2	54,4	1,4		
<i>НДОнчы оноңүүрүүсү:</i>																		
Айыл чарба	%	0,6	0,6	1,0	0,8	1,2	-5,2	-6,7	-2,0	1,5	3,9	8,0	10,8	0,0	0,6	-1,2	4,8	
Онор жай	%	4,9	-2,1	-7,7	-18,0	-15,6	-5,8	0,6	43,9	8,2	22,8	20,2	1,8	8,7	-7,7	-1,0	11,2	
Күрүүш	%	-1,1	-11,5	-4,4	-26,4	-20,3	-13,2	-4,0	2,7	-1,4	5,2	-1,0	19,1	2,2	16,4	19,0	5,1	
Кызмет көрсөтүү	%	0,9	-9,1	-7,5	-2,5	-1,2	6,5	5,8	3,3	1,8	4,6	3,7	8,9	1,4	2,3	2,5	3,0	
аван ичинде соода жүргүүү	%	1,6	-14,7	-10,0	-7,0	-2,7	13,1	8,8	8,0	2,7	5,3	6,9	10,5	1,5	4,3	8,9	7,7	
2. Базар²																		
Көркөтөо база индекси (КБИ)	%	104,4	107,2	105,3	108,4	110,3	111,3	114,1	112,0	111,7	113,8	115,0	115,0	114,7	110,8	109,8	108,2	
Көркөтөо база индекси (КБИ), мезгилдин ачырына карата	%	105,9	105,8	105,4	109,7	110,2	114,2	113,5	111,2	113,2	113,1	115,5	114,7	112,7	110,5	109,6	107,3	
Жылдык мазиңде																		
Базальк КБИ	%	103,5	105,8	105,3	108,1	110,1	110,6	113,0	111,3	111,8	114,4	117,4	118,0	115,6	111,8	109,3	108,0	
<i>КБИ, товардар жана кызмет көрсөтүүлөрдүн негизги тооттуру болоша:</i>																		
Азынак тараптары	%	108,1	113,4	109,7	115,4	117,9	117,3	121,5	115,3	113,5	116,6	117,9	116,7	115,9	108,0	106,1	104,3	
Азынак-түктүүн башкап тараптар	%	100,9	102,1	101,6	102,0	103,7	106,4	108,6	110,4	110,3	111,2	110,9	111,8	121,9	120,5	117,9	113,1	
Алкоголук инциденттер, тамеки	%	104,2	105,3	105,7	106,3	106,0	108,3	110,4	111,3	113,6	114,9	117,8	122,5	112,9	112,7	114,4	113,1	
Теңбөй	%	101,0	101,0	100,0	102,3	103,3	104,1	105,0	105,4	107,9	109,0	111,1	111,0	109,9	111,2	109,6	109,3	
<i>КБИ, муназзедомусу дөйөнчүү классификациялоо:</i>																		
Акындык товартар	%	103,1	103,3	102,7	102,8	103,4	102,1	102,3	115,5	117,7	118,8	117,5	117,9	120,3	117,9	116,0	114,9	111,9
Жонго талычуучу баа	%	102,7	102,7	102,8	102,8	102,7	102,7	101,8	106,0	110,9	111,9	112,0	107,0	103,1	108,1	112,1	113,7	
Инфляциянын риноктук дөнгөлөли	%	100,8	101,9	101,3	102,6	101,0	102,2	106,8	107,1	107,4	109,1	110,4	112,6	114,5	114,1	113,4	111,6	
3. Тыныч сектор³																		
<i>(ИДО карата пайыздарда)</i>																		
Соодул базасы	ИДО карата %	-27,1	-21,6	-17,5	-17,5	-18,3	-18,0	-21,7	-26,2	-34,5	-45,9	-56,5	-56,6	-57,9	-60,2	-57,8	-58,8	
Күнделүк океандаралар эсеби	ИДО карата %	-8,9	-3,9	0,4	4,5	3,5	4,5	-1,0	-8,0	-18,3	-32,1	-43,1	-42,1	-42,9	-46,1	-46,9	-51,1	
Товарлар жана кызмет корс., экспорт	ИДО карата %	34,1	33,2	32,0	29,7	28,9	36,4	36,8	35,7	34,8	28,3	26,6	29,7	31,6	33,4	36,2	36,6	
Товарлар жана кызмет корс., импорт	ИДО карата %	60,5	54,5	50,8	49,4	50,0	57,0	60,8	64,2	71,6	76,2	84,9	87,2	90,0	95,5	97,2	100,1	
4. АКПП золдларым ашшуу курсу (бир мезгилдин вакырна карата)	сом	80,8100	75,9887	79,6000	82,6498	84,7792	84,6640	84,7907	84,7586	83,3090	79,5000	80,1829	85,6800	87,4200	87,2267	88,7100	89,0853	
5. Монетарыйк сектор																		
Улуттук Банктын эсептик чөнүл мезгилдин ачырына карата	%	5,00	5,00	5,00	5,00	5,50	6,50	7,50	8,00	14,00	14,00	14,00	13,00	13,00	13,00	13,00	13,00	
"Овертайт" депозити бояноча чөнүл мезгилдин ачырына карата	%	2,75	2,75	2,75	2,75	3,25	4,25	5,25	5,50	12,00	12,00	12,00	10,00	10,00	11,00	11,00	11,00	
"Овертайт" кредити бояноча чөнүл мезгилдин ачырына карата	%	5,75	5,75	5,75	5,75	6,00	7,00	8,00	8,50	16,00	16,00	16,00	15,00	15,00	15,00	15,00	15,00	
Банктар аралык кредит риноктудагы орточ алынган пайыздардын чөнүл мезгилдин ачырына карата	%	3,55	3,85	3,79	3,79	4,15	5,32	6,52	6,82	8,85	14,66	13,00	11,99	10,52	11,29	11,64	12,11	
<i>анын шинде:</i>																		
РЕПО буттумдору бояноча	%	3,55	3,85	3,97	3,84	4,15	5,32	6,52	6,82	8,85	14,66	13,00	11,99	10,52	11,29	11,64	12,11	
улуттук валютада кредиттер бояноча	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
чет олко валютасында кредиттер бояноча	%	-	-	-	2,50	2,50	-	-	7,00	-	-	-	-	-	-	-	-	
7 күнчүк иота бояноча орточ салмастанып алынган көршепчүлүк, мезгилдин ачырына карата	%	3,86	3,94	3,96	4,02	4,37	5,16	6,10	6,57	11,86	13,11	12,82	11,41	10,35	11,57	11,86	11,95	
14 күнчүк иота бояноча орточ салмастанып алынган көршепчүлүк, мезгилдин ачырына карата	%	4,07	4,33	4,20	4,49	4,84	5,72	6,54	6,93	11,45	13,57	13,11	12,17	11,27	11,82	12,01	12,01	
28 күнчүк иота бояноча орточ салмастанып алынган көршепчүлүк, мезгилдин ачырына карата	%	4,14	4,53	4,37	4,60	4,99	6,08	6,89	7,26	11,09	13,82	13,46	12,57	12,37	12,16	12,11	12,08	
91 күнчүк иота бояноча орточ салмастанып алынган көршепчүлүк, мезгилдин ачырына карата	%	4,44	4,63	4,74	4,70	5,28	5,43	7,45	-	8,79	-	15,19	13,81	13,52	13,98	13,88	13,78	
182 күнчүк иота бояноча орточ салмастанып алынган көршепчүлүк, мезгилдин ачырына карата	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14,67	14,79	14,90	
Акы базасы	%	13,6	24,1	28,3	24,8	24,2	10,7	6,6	6,5	88	19,8	31,7	44,9	38,8	22,5	10,8	9,9	
Банктардан тышкырач акчалар (М0)	%	14,9	26,9	31,7	29,3	23,7	9,2	5,8	0,5	57	20,5	27,5	41,3	32,5	16,0	4,0	1,3	
Акын тоотмуу (М1)	%	14,0	24,4	28,4	24,7	22,9	12,4	12,3	15,7	74	23,1	27,3	36,1	41,2	22,7	16,4	10,2	
"Тар" маасында колдонуллучу акта массасы (М2)	%	15,9	23,1	24,9	20,5	18,9	12,0	11,7	15,6	86	20,8	25,3	32,5	36,5	21,6	16,2	11,4	
Акын массасы (М2X)	%	16,7	21,7	21,0	23,9	18,6	16,9	16,2	19,1	9,5	18,6	27,5	30,6	40,0	29,4	18,7	15,0	

¹ Узатуул Статистик Комитетинин мазмұнташы бояноча Кыргыз Республикасынын Узатуул Банктын эсептик көрсөткүчтөрдө

² Волатиги: Кыргыз Республикасынын Узатуул статистика комитети

³ Коэффициенттер ахырында чөнүл кытамында маалыматтардын иерархијесинде эсептелеет. І ч. үчүн алдын ала алынган маалыматтар.

2-тиркеме. Глоссарий

Базалык инфляция – бул, баанын кыска мөөнөттүү, түзүмдүк жана сезондук өзгөрүүлөрүн эске албаган инфляция: инфляция көрсөткүчүн эсептөөдөн сезондук, тышкы факторлор жана административдик белгиленген тарифтер менен шартталган товарларга баанын өсүшү алынып салынат

Мамлекеттик казына векселдери (МКВ) – Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги тарабынан чыгарылган кыска мөөнөттүү (3, 6 жана 12 айлык) дисконттук мамлекеттик баалуу кагаздары. МКВ Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн аукциондор аркылуу жума сайын жайгаштырылат. Аукциондорго тике катышуучулар катышуу укугуна ээ. Юридикалык жактар сыйктуу эле, жеке адамдар да Кыргыз Республикасынын МКВ ээси боло алышат. Чет өлкө инвесторлорунун МКВ рыногуна кириү мүмкүнчүлүгү чектелген эмес. МКВнын экинчилик рыногундагы бүтүмдөр Улуттук банктын автоматташтырылган тоорук системасы аркылуу жүзөгө ашырылат, ал катышуучуларга өз жумуш ордуларынан МКВны сатып алуу/сатуу боюнча операцияларды ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет.

Мамлекеттик казына облигациялары (МКО) – Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги тарабынан чыгарылган, пайыздык кирешеси (купон) менен, ошондой эле жүгүрттүү мөөнөтү бир жылдан жогору болгон узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздары. Улуттук банк МКОнун чыгарылышын тейлөө боюнча башкы агент болуп саналат.

M2X акча топтомуна камтылган депозиттер – жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттери, ошондой эле башка финанс-кредит уюмдарынын депозиттери, мында мамлекеттик башкаруу органдарынын жана резидент эместердин депозиттери алынып салынат.

Акча базасы – Улуттук банктын жүгүрттүүгө чыгарылган нак акча боюнча милдеттенмеси жана Улуттук банктын башка депозиттик корпорациялар алдындагы улуттук валютадагы милдеттенмеси.

Акча топтому – ликвиддүүлүк денгээли боюнча классификацияланган акча массасы: M0; M1; M2; M2X.

M0 – банктардан тышкаркы нак акча.

M1 – M0 + резиденттердин улуттук валютадагы котурулма депозиттери.

M2 – M1 + резиденттердин улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттери.

M2X – M2 + резиденттердин чет өлкө валютасындагы эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана депозиттери.

Долларлашуу – өзүнүн улуттук валютасына ээ өлкөнүн ички акча жүгүртүүсүндө АКШ долларынын кецири колдонулушу.

Башка депозиттик корпорациялар – борбордук банктан башка, бардык финанссылык корпорациялар-резиденттер, финанссылык ортомчулук алардын ишинин негизги түрү болуп саналат жана алар кецири мааниде колдонулуучу акча массасынын (M2X) улуттук аныктамасында камтылган милдеттенмелерди чыгарышат.

Керектөө баа индекси (КБИ) – керектөөчү тарабынан өндүруштүк эмес максатта сатылып алғынган товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр топтомуун наркынын өзгөрүүсү чагылдырылат. Бул көрсөткүч инфляцияны өлчөө ықмаларынын бири болуп саналат, ал калк тарабынан керектелген негизги товарлар куржунунун баасына салыштырууга негизделген жана чогуу алгандагы керектөөдө бул товарлардын салыштырма салмагына ылайык салмактанып алғынган.

Core CPI индекси – бул азык-түлүк товарларына, электр энергиясына, газга жана отундун башка түрлөрүнө карата наркты эске алуусуз баалар.

Инфляция - белгилүү бир убакыт аралыгында баалардын жалпы деңгээлинин өсүш тенденциясы, ал товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр куржунунун үй чарбаларынын керектөө чыгашаларынын түзүмүндө салмактанып алғынган наркын эсептөөнүн негизинде өлчөнөт. Кыргыз Республикасында инфляция деңгээлин мүнөздөгөн көрсөткүч болуп керектөө баа индекси саналат.

Ноталар – бул Улуттук банк тарабынан жүгүртуүгө чыгарылган дисконттук баалуу кагаздар. Улуттук банктын Акча-кредиттик жөнгө салуу комитетинин чечими боюнча, ноталар 7 күндөн 364 күнгө чейинки мөөнөткө чыгарылат. Ноталар боюнча максималдуу кирешелүүлүк аукцион өткөрүлгөн күнгө карата аныкталган эсептик ченге барабар өлчөмдө белгиленет.

Репо шарттарындагы операция – келечекте белгилүү бир күнү, алдын ала макулдашылган баада кайра сатуу/сатып алуу милдеттенмеси менен экинчилик рыногунда мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуу/сатуу операциясы

Төлөм тенденции – резиденттер жана резидент эместер ортосунда белгилүү бир мезгил ичинде ишке ашырылган экономикалык операциялардын суммардык түрүн чагылдырган отчет.

Төлөм тенденминин сальдосу – чет өлкөлөрдөн түшүүлөр менен чет өлкөлөргө төлөмдөр ортосунда келип чыккан айырма.

Соода балансынын сальдосу – экспорт жана импорт наркы ортосунда келип чыккан айырма.

Акча-кредит саясатынын трансмиссиялык механизми – акча-кредит саясаты чөйрөсүндөгү чечимдердин баа динамикасына пайыздык, валюталык, кредиттик жана байланыш каналдары аркылуу таасир этүү процессин мүнөздөгөн өткөрүп берүү механизми.

Эсептик чен – борбордук банк тарабынан белгилене турган пайыздык ченди билдирген жана экономиканын акча ресурсунун баштапкы багыты катары кызмат кылган акча-кредит саясатынын инструменти.

3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси

Борбордук казыналык	Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы
ЖАК	жабык акционердик коом
ИДӨ	ички дүң өнүмү
МКВ	мамлекеттик казына вексели
МКО	мамлекеттик казына облигациясы
КММ	күйүүчү-майлоочу материалдар
ЕАЭБ	Евразия экономикалык бирлиги
ЕБРР	Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкы
КБИ	керектөө баа индекси
КЭР	Кытай Эл Республикасы
КР	Кыргыз Республикасы
КФБ	Кыргыз фондулук биржасы
КНС	кошумчаланган нарк салыгы
МБКР	Кредиттик ресурстардын банктар аралык рыногу
ЭВФ	Эл аралык валюта фонду
Улуттук банк	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
УСК	Улуттук статистика комитети
НЭАК	номиналдуу эффективдүү алмашуу курсу
ОПЕК +	Мунайды экспорттоочу өлкөлөр уому
РЭАК	реалдуу эффективдүү алмашуу курсу
АКШ	Америка Кошмо Штаттары
ФАО	БУУнун Азық-түлүк жана айыл чарба уому
ФОБ	Экспорттоочу өлкөнүн чек арасындагы баа (Free on Board)
ФРС	АКШнын Федералдык резерв системасы
CPI	керектөө баа индекси (Consumer price index)
PCE	жеке керектөөгө чыгымдардын баа индекси (Personal Consumption Expenditures Price Index)